

Dokler kak svetovavec ali odbornik govori, se nikakor ne sme ne župan ne kak drug svetovavec v besedo vtikovati, ne besede pregrizniti, ga ne motiti ali dražiti. Če pa govornik le predolgo govori, če brez premisljivosti, kakor de bi otróbe vézal, če odskakva od zapopadka govorjenja, če razžaljivo, sirovo, neotesano ali zabavljivo govori, naj ga župan spodobniga govorjenja opomni; in ako ponovljeniga opominjanja ne porajta, naj mu besedo ustavi, to je, dalje govoriti prepové. Drugač je spodobno eno ali drugo reč grajati, drugač pa sirovo zabavljanje; — prvo je vsakimu pripušeno, ako to, kar graja, tudi dokazati vé, — drugo pa se ne spodobi v poštenim zboru.

Če govornik kak poseben predlog ali nasvêt stori, naj ga župan od besede do besede zapiše, ali naj ga od govornika spisaniga tirja. To je zato potrebno, de se pri poznejim glasovanji na tanjko vé: kaj de ta ali uni svetovavec želi.

Kader en govornik neha govoriti, naj poprime besedo tisti, ki je za njim na versti. Za to mora župan dobro paziti, de le v tem redu govorniki k besedi pridejo, kakor so se za njo oglasili.

Kader je govorjenje v eni reči dokončano, to je, kader nobeden več kaj povedati nima, naj župan glasovanje napové. Glasovanje je tisto opravilo, po katerim se zvê, za kateri predlog (ali manengo) je več glasov (ali štim).

Župan napové versto, po kateri se predlogi v glasovanje vzamejo. On mora presoditi, kateri predlog (ali ktera maninga) je poprej, in ktera poznej v glasovanje vzeti, in potem v kratkih besedah predlog oznani in popraša: kdo de pristopi k temu predlogu? Glas (ali štima) se med večim številam odbornikov narboljši tako razodene, de tisti, ki predlog poterjajo, eno roko kviško vzdignejo. Če jih je več, ko polovica zbornikov roke kviško vzdignilo, je predlog poterjen in veljá za sklep, po katerim se mora po tem ravnati, in vsi drugi predlogi, kateri so temu poterjenimu nasproti, odpadejo in ne veljajo nič.

Kader je tako sklep v eni reči storjen, poprime župan spet besedo, in drugo opravilo v pretresovanje prinese, in se spet tako obnaša, kakor je bilo do zdaj povedano.

Kader so tako vse reči dokončane, neha posvetovanje, ako noben odbornik morebiti še kaj družiga v posvetovanje ne predloži.

Prav dobro bi bilo, ko bi se vse govorjenje v zapisnik ali protokol zapisalo, zato de ostane k vednimu spominu in za spričevanje, ko bi se primerilo, de čez županijske sklepe kako pričkanje postane. Ako pa vsiga govorjenja ni mogoče v protokol*) zapisati, se morajo vnder predlogi in sklepi na tanjko, kakor so bili storjeni, zapisati, in de je vse tako gotovo, naj župan po dokončanim zboru protokol vsim pričjočim predbere. Potem naj župan in en ud zbora protokol podpiseta. Protokol se shrani v županijski pisarnici.

Ker so zbori očitni, namreč de sme vsak odrašeni poslušati priti, kaj se v njih sklepa in kako se ta ali uni mož obnaša, se mora pa še opomniti, de poslužavci se morajo mirno zadržati in se v nobeno reč vtikati, ako se zato razločno ne vprašajo. V tacih zborih nima nihče pravice govoriti, kakor izvoljeni županijski možje.

Národské staríce.

Pervi list.

Ljubi moj Jože!

Lepo Te zahvalim, da si mi iz Ljubljane do zdaj vselej proti svoje „Novíce“ pošiljal, kakor si jih sam

*) Ljubo bi nam bilo, ko bi nam g. Ambrož prihodnjič en izgled taciga protokola dal.

Vred.

prebral. Prosím Te za to ljubav tudi zanaprej. Vidiš, kako si me že spreobernal. Perva dva tečaja „Novíc“ si mi bil posilil; zdaj Te pa sam za nje prosim, in še lepo prosim, ker od dolziga časa po njih, ne vém kaj bi počel, če jih proti ne dobivam. Kako se Ti hočem jez revež hvaležniga skazati? Rad bi ti iz naših hribov kako novico za to pisal; pa tû se nič važniga ne zgodi. Če tu kak nov sneg pade, ga iz Ljubljane sam vidiš. Če per nas drevje s cvetjem spomlad oznanuje, jo je okoli Ljubljane zdavnaj oznanilo. To je zdaj od tod najvažniši novica, da so mi vse ovce poginile; metuljave so bile; tudi drngim sosedam maloktera ostane.

Da se ti bom pa vsaj nekoliko hvaležniga za „Novíce“ skazal, sim iz starih latinskih pisateljev nekoliko narodskih staríc nabral, da Ti jih bom za Tvoje „Novíce“ pošiljal. Ti že véš, kaj se pravi národnost, národen ali narodski, vender pa, preden Ti kaj več od narodskih staríc pišem, naj Ti povém, kako sim sosedam besedo narodnost in narodski ali národni razlagal. Bral sim jim nekaj iz eniga lista „Novíc“, kjer je s pohvalo slovenska národnost v misel vzeta. Vsi se začnejo smejati in pravijo: No, tako je to hvale vredno, če smo Slovenci štorklasti in nerodni! Tudi mene je smeh posilil. Marsikdo je še kako smešno od nerodnosti perstavil, kakor si lahko sam misliš. Na to sim jim ob kratkim rekel: Kaj je nerodnost in neroden, to že veste; národnost in národen ali narodski je pa vse kaj družiga. Národnost ali narodovnost je zapopadek ali obsežek vsih posebnost in lastnost, šeg in navad, ktere se per kakim narodu sploh najdejo in ga od družih narodov večidel ločijo. Tako ima slovenski národ, tako ima nemški národ, tako ima francoski národ svoje posebne šege, navade, lastnosti ali z eno besedo svojo národnost, ktera ga od družih narodov razločniga dela. Kaj sim sosedam vse od narodnosti po domače pravil, Ti bom še v nekterih listih pisal, preden začnem od narodskih staríc govoriti.

Letas, da Ti nekoliko družiga pišem, smo slabo potico imeli, namest z orehi je bila z makam potresena; pa tega nismo vajeni; orehi so bili pozebli, sterdi pa še čbelarji za čbele preživiti ne bodo imeli. Slaba bo tudi za kolač. Da bi se bila létina v vsim čisto tako slabo obnesla, kakor létas, tega ne vémo kmalo. Bog Te obvaruj in spomni se

svojiga stariga prijatla
Benkoviga Toneta.

Očitna prošnja na vse slovenske domorodce.

Nek domorodec je v 50. listu lanskich „Novíc“ podpisanama večo pazljivost iskazal, kakor jo zasluživa, ker najni trud za podučevanje gimnazijalske mladeži Marburške v slovenskim jeziku s pohvalo opomeni. Res je, da uk od rok gré, ali da bi se že bil dognal na stopinjo popolnosti, še se réci ne more, ker učenci še dosti podučivnih pomočkov pogrešajo. Eden takoršnih narbolj potrebnih je slovenska knjižnica (biblioteka) pri tem gimnazii. Glavnica gimnazija je slaba, in pri novih šolskih popravah jo na vse strani vlečejo. Ker se za ukovanje (študiranje) dan današnji več denarjev potrebuje, kakor nekdej, tako je učencu sila težko, si razun šolskih bukev še drugih omisliti, ktere bi za njegovo privatno omiko koristne bile. Ne bi li verli domorodci temu začetju (vstanovljenju slovenske biblioteke pri Marburškim gimnazii) v pomoč priskočili, in bukve, časopise i. t. d., katerih jim več ni treba, velikodušno podariti blagovolili?

Narodske starice

Drugi list.

Ljubi moj Jože !

Kako sim svojim sosedom narodnost razlagal, Ti danes dalje pišem. Posebne lastnosti ali svojstva ali narodnost, kteriga naroda si koli bodi, se dajo v dvoje razdeliti: 1") v prirojene lastnosti ali kakšnosti, 2) in v prostovoljno sprejete šege in navade. Naj torej najpred od prirode ali prirojenih značajev ali znamenj narodov nekoliko govorim. Res, da smo po začetku vsi ljudje od enih starišev — od Adama in Eve; pa po kraji, kjer kak narod prebiva, se na telesu nekoliko posebnih značajev pokaže, zlasti na obrazu. Tu moram pa tudi opomniti, da vsak človek eniga naroda nima ravno vsi h narodskih značajev; to velja le od večiga dela ljudi, ali od naroda sploh. Pred nekterimi leti pridem v družbo ljudi, kteri so vam ljubi sosedge! večidel znani, meni pa so bili tačas večidel neznani. Kakih dvajset ljudi je bilo vkupej. Vsi so se mi več ali manj domačiga obraza zdeli, le eni-mu sim se začudil in rekel. „Tega bi jez nikoli ne bil verjel, da bom tukaj med Slovenci francosko obličje zagledal; ne zamerite mi, Vi imate čisto francosk obraz.“ Na to mi on sam z drugimi vred perpoveduje, in popolnoma sim se prepričal, da so njegovi stariši resnično Francozi bili. — Tone spada v moj namen, da bi popisoval, kakošne značaje ima kak narod v obrazu,

torej H sploh rečem, da po očeh, po pogledu, po čertah obraza, po barvi, po laseh se, splošno reči, narod od naroda loči. Tega se lahko sami prepričate, čes Slovenci primerite Lahe, ktere sem ter tje zagledate. Narodnost se kaže že v obrazu.

Vsak narod ima tudi svoje posebne nagnjenja, svojo lastno vižo misliti, reči presojevati in pretehtovati. Nekteri je nagnjen k maševanji, nekteri k zvijačam in h potuhnjenosti, nekteri k gospodovanji, nekteri k delavnosti, dobrovoljnosti, usmiljenji i. t. d. Iz tega se vidi, da so ravno tako lepe čednosti, kakor napčnosti sem ter tje narodne. Zato je s. Jeronim, kadar se je kaj v nagli jezi spozabil, Bogu rekel: „Zanesi mi o Gospod! D a l m a t i n s i m .” Ako Angleži kam pridejo, je njih prva skerb, kupčijsko hišo napraviti; per Francozih je prvo kavarina, per Spanjoli cerkev, per Nemcih kerčma, kaj bi bilo Slovincam prvo, bote vi bolj vediii, kot jez.

Za danes naj bo od tega, kar sim od narodnosti sosedam pravil, dovelj; jez moram iz „Novic^{cc}”, ki si mi jih poslal, tudi za se in za svoje sosede kaj noviga brati; bom že prihodnjič spet kaj od staric in narodnosti dalje povedal. Z Bogam

Tvoj stari prijatelj
Benkov Tone.

(Dalje sledi.)

Narodske starice.

Tretji list.

(Dalje.)

Ljubi moj Jože!

Vsak narod ima svoje posebne navade in šege; te se ve mu niso perrojene, li prostovoljno jih je sprejel. Jože! Ti se boš se od doma spomnil, kakošne navade in šege imamo Slovenci, od katerih tisti, ki so zmiraj v Ljubljani, malo vedo. O božiči je bobljanje, pametovanje; o pusti pust žgemo, na pepetnico ene ploh vlačijo; sredpostno sredo spravimo otroke gledat kako babo žagajo, da mi, kar nas je večih, sami kak bolj zabeljen žganec pojemo, in se otrokam potlej smejamo, de niso na pravim kraji babjiga žaganja gledali; o veliki noči je turčanje; o kresi kres kurimo, — obljubim, da še tačas v naše hribe iz Ljubljane pogledaš, in se spomniš kako se okoli germade obnašamo. Posebne šege so per mlačvi, per žetvi i. t. d. Posebne narodske navade morajo vediti gospodarji, gospodinje, ženini, neveste, svatje, stare matere, še celo pastirji. Pastirji, postavim, morajo vediti, do klej gre zvečer z biči pokati, da kdor na smanje jutro prvi žene, leso podere, kdor je drugi, ima krap biti, in kdor je zadnji, da pomije polokota. Posebne šege so tudi skoz celo leto ob praznicih. Vse take šege in navade našiga naroda se imenujejo slovenske narodske šege in gredo tudi h slovenskej narodnosti.

Slovenski narod ima tudi svojo posebno domačo muziko; brunde postranske pisali, gosli, bas, cimbal ali terklje (Hackbrett), še celo hruševno pero so orodja narodske muzike. Poseben je tudi slovenski ples (kolo naših južnih bratov); posebne so slovenske igre, take so: svinka, škriba, posestra, golobec i. t. d. Narodske so še celo nekatere jedi, tako so žganci, potica, ričet, burkaša, mesta, poštengana kaša, pertene tropine, mlinci. Tudi per pijači so narodske šege; napije se: „Bog ti pomozi,“ in odgovorj se: „Bog ti žegnaj.“ Per pijači je še tudi več šeg, ktere morajo Slovenci eden do drugega spolnjevati, da se med sabo ne razžalijo. Se celo veselje se v slovenskim drugači glasi; tu se sliši u k a n j e.

Tudi obleke so nekatere našimu narodu posebno lastne in so torej narodske imenovati. Tu sem spadajo z lesičino ali kunino opramane kape, kučme, rudeči s zelenim ali plavim trakam obšiti podlekeljci, beli ali plavi suknjiči (pruštofi), padvanske suknje; per ženstvu rudeče golenke, parte, portiki, šapii, zavijače in več družiga, kar se zdaj opusa. Preklane suknje, fraki (škrici), svitice, ki okoli nog mahajo niso narodske obleke; te so začeli Slovenci od ptujcov posnemati; pravima Slovencu se pa namest narodne li nerodne zde, da se jim posmehuje.

Jože! Kaj boš pa Ti h temu rekel, kar zdaj li Tebi povem? Meni se tista straža, ki ji pravijo narodna straža, zavolj obleke nič kaj narodna ne zdi. Kadar jo vgleдам, mislim, da Napolitance ali pa Francoze vidim. Res je, da mora vojaška obleka nekako dru-

gači perpravna in vojaštvu permerjena biti, od te, ki jo drugi ljudje nosijo; pa zraven tudi menim, da bi se narodna slovenska obleka kako po vojaško perkrojiti dala. Nemci in za njimi Slovenci radi Francoze posnemajo, zato ko so Francozi moški in gizdavi, pa ne vem, zakaj bi tudi Slovenci ne bili moški, da bi kaj do sebe in do svoje narodnosti deržali. Francozi imajo marsikaj lepiga, kar se pa li njim poda, drugim pa ne. Če dva eno reč storita, se večkrat obema enako ne poda. Naj Ti to v priliki povem: ako se kužik po gospodarju spenja, ga gospodar boža; če bi se pa konj, akoravno je zal, aH pa osel, po njem spel, bi ga s palico namahal. To so moje misli v tej reči. Ti mi boš pa že pisal, kaj se Tebi zdi. Jez se moram spet h pogovoru od slovenske narodnosti verniti, in Ti dalje pisati, kar sim svojim sosedam govoril.

Rekel sim jim namreč dalje: Slovenci imamo tudi narodske pesme, to so take pesme, ki so prav iz slovenskiga duha in serca vzete, in so stare, perlegajo se posebno; zato so tudi več ali manj povsod znane. Od narodnih pesem ne bom dalje govoril, saj so ^Novice" lani marsikaj od njih povedale.

Naroden je per nas tudi naš lepi slovenski jezik. Pa tudi od tega ne bom dalje govoril; saj ste že velikokrat slišali in brali, de je vsaciga naroda perva lastnina, in da je tudi vsakiga Slovenca sveta dolžnost, za ohranjenje in zmirej veči omiko materniga jezika skerbeti. Naš jezik je, kakor vsak drug jezik na svetu, častitljiv jezik, in — kakor veste — so ga cesar po dani vstavi rešili tiste sužnosti, v kateri je toliko in toliko let zdihoval. Vzemi narodu njegov jezik, in narod si zaterl; daj mu pa svobodnost jezika in pripomočke, ga omikati, si omikal tudi narod, da zamore v vsih vednostih se podučiti in, kakor drugi narodi, napredovati.

To sim svojim sosedam od narodnosti pravil, in jim ob perložnoati še zmiraj pravim. Pa še nekej — tode od tega Ti bom prvič pisal. Za danes z Bogam!

Tvoj stari prijatelj
Benkov Tone.

(Konec sledi.)

Narodske starice.

^v
Ceterti list.

Ljubi moj Jože !

Zadnjič sim Ti od slovenske narodnosti še nekaj obljubil pisati, kar sicer sosedam tudi povem; v pismu do Tebe bom pa od te reči še lože govoril, ker Ti že marsikaj več od tega veš. — Slovenci imamo tudi narodne molitve. Ko babica ali mati ali večji sestra otroka zjutraj na kviško spravi, ali ko ga zvečer spat deva, ga lepo prekriža in ž njim moli „oče naš“, „česena si marija“, vero in še druge molitvice. Potlej ga še zlasti zvečer lepo po domače Bogu, usmiljenimu Jezusu, Devici Marii, svetimu Jožefu, zvestima Angeljčiku Varhu in svetimu patronu perporoči, in uči, kako naj se tudi sam perporoča. Kaj ne Jože, kako so nama stariši Boga v vsih rečeh kazali ? Ce sva kaj napak rekla ali storila, je bilo koj: „Kaj bo Bogek rekel, ki te ima tako rad? Poglej! kruhek je on dal; rožice, ki jih nabiraš, je on vstvaril; solnček on viža, da nam sveti. In tako dalje, da bi cele bukve lahko od tega popisal, da se tudi v pobožnosti slovenska narodnost kaže. Pa zadosti je od tega. Ob kratkim hočem le še povzeti, kaj se pod narodnostjo ume.

Narodnost kaciga naroda obseže telesne posebnosti in tudi posebne dušne nagnjenja, dalje vse njegove posebne šege in navade, in še celo obleke, pesme, pripovedi, jezik in posebnosti v svetih občutljivih. Vse,

kar se večidel per celim narodu najde, in ga od družili narodov loči, se imenuje narodnost. Tako najdemo slovansko, nemško, francosko, italijansko, angleško, španjolsko narodnost in se družih več. Mi Slovenci imenujemo slovenske narodne reči, da so po naše ali po domače, ali per nas v šegi in navadi. Ko bi pa hotli še drugači reči, bi rekli: To spada v našo narodnost. Pisatelji včasih kake reči narodne ali narodske imenujejo, ki so per takim narodu sploh najti, če se tudi po njih ne loči od družih narodov, kot, postavim, narodna vera Slovincov je katoliško keršanstvo, desi je ravno več družih narodov, kateri imajo ravno to sv. ve'ro. Prav za prav se take reči, ktere so več narodam, ali še celo vsim ljudem lastne, ali pa tudi take, ki se li v kakim kraji ali okolici najdejo, ne morejo narodne ali narodske reči ali narodnost imenovati. Da so narodne, se morajo per večim delu eniga naroda najti. Beseda narod, toje, ljudstvo eniga rodu, se zna v širjim ali ožjim pomenu vzeti. V širjim pomenu smo Slovenci, Horvati, Slavonci, Dalmatinci, Čehi, Poljaki, Rusini in Rusi vsi en slovanski narod. V ožjim pomenu smo pa Slovenci, južni Slovani, Čehi, Poljaki, Rusi vsak za se posebej en narod. Ravno tako se zna beseda narodnost in narodno v širjim ali ožjim pomenu vzeti. — Kar sim od slovenskih šeg, navad, oblek, in od pobožnosti govoril, velja li od slovenske narodnosti, ki je narodnost v ožjim pomenu. Kar sim sicer sploh rekel, velja tudi od narodnosti v širjim pomenu. — Menim, da sim za prosto ljudstvo dosti razložil, kaj imate v sebi besedi narodnost in narodno. Per prvi perložnosti Ti bom pa še pisal kakšino vrednost ima narodnost, da boš vedil, kaj jez o tem od narodnosti mislim, od ktere je dandanašnji sem ter tje govorjenje. Vem, da bi rad od narodskih staric že kaj slišal, pa beseda besedo prinese in vest mi ne perpusti, da bi ti še pred od tega ne govoril, kako je narodnost obrajtati. Z Bogam!

**Tvoj stari prijatelj
Benkov Tone.**

kaj le napol umevno razlaga, se nas nič kaj ne prime. To je med drugim tudi vzrok, zakaj ljudje sem ter tje zapeljivcam več verjamejo, kot pa takim, ki jim resnico pravijo. Zapeljivci znajo prav po domače govoriti, zraven vedo vse nagnjenja in slabosti ljudstva. Kak pisar, zdravnik ali kak drug tak jim resnico ob kratkim pove, pa ne zna po domače na serce govoriti, zraven tega je neznan z nagnjenji ljudstva, tudi ne ve njih pred-sodkov in vraž, on zato ne ve svariti ali zavračati; ravno tako ne ve navad ljudi, de bi se zamogel tudi ti-stih v prid poslužiti. Po tem takim Slovenec včasih take gospode vse ptuje ali po gosposko mehkužne najde, to-raj jim nič ne zaupa, in nazadnje pravi: „Kaj tak go-spod ve, kako se per nas godi, in kako nam gre!“— Kako debelo bo nepoptujčen Slovenec gledal, ako mu pri jedi „dober appetit“ vošiš, namest „Bog žeg-naj“, — če ga srečaš, mu namest „Hvaljen bodi Je-zus Kristus“ rečeš „Košamadinar“, — če kihne, mu „h zdravju“ odgovoriš, namest „Bog pomagaj“ i. t. d.

Ljubi moj Jože! od narodnosti kake take nauke, kot jih jez tu spominjam, dajaj gospodičičam, ko se sem ter tje ž njimi sostaneš. S tem jim boš ključ do slovenskih sere v roke dal, da bodo h svoji in h na-roda zadovoljnosti službe med Slovenci opravljali. Na narodnosti je veliko, in veliko več ležeče, kakor si pa marsikter misli. Ljudi sploh poznati, je važen predmet, kteriga se jih veliko do časa nauči; ljudi po sloven-ski narodnosti posebej poznati, se pa marsikdo še le potlej uči, ko je že prepozno. Danas naj bo za-dosti. Prihodnjič bom, kako je slovensko narodnost ob-rajtati, dalje govoril. Pogovarjam se s Tabo kot pri-jatelj s prijatlam; zato mi nič za zlo ne vzemi. Bog te obvari!

**Tvoj stari prijatelj
Benkov Tone.**

Narodske starice.

Peti list.

Ljubi moj Jože!

Kar sim zadnjic obljubil, danas spolnem, ko Ti pi-šem, kako je slovensko narodnost obrajtati. Svojo narodnost mora vsak pošten človek čislati in obrajtati. Vse šege in navade, naj bodo slovenske ali kakošne druge narodnosti, pa niso hvalevredne; nekatere so na-pačne, ali še celo pregrešne; kakor sim že rekel, so tudi nekatere narodne pregrehe. Najdejo se, postavim, narodne šege, vraže i. t. d., ktere mora narod popušati, če hoče v omiki napredovati. Kaj je pa per narodnosti pre-gresniga, to nam keršanstvo in pamet poveste. Ko bi pa kdo nam Slovincam vso narodnost, torej tudi slo-venski jezik oestro prepovedal, bi se nam v domači deželi tako ptuje in dolgočasno zdelo, kakor bi bili med Hotentoti v drugim delu sveta; in še bolj bi nam bilo dolg čas. Med kakimi afrikanskimi divjaki bi nam ven-der še ta tolažba ostala, da se zamoremo spet v svoj kraj verniti, kjer bo vse po domače; per zaterti narod-nosti bi pa še tega upa ne bilo. Brez narodnosti bi bili, tako reči, mrtvi, in kakor vkleti. Slovenski svet bi nam ne bil za drugo, kot za žalosten spominj, kako je nekdej tod vse domače bilo. Brez narodnosti bi nam družiga ne kazalo kot zdihovati in po zgubljeni domo-vini jokati.

Jože! Ti se z marsikterim snideš, ki misli kako elužbo nastopiti, kjer bo s zgol Slovenci opraviti imel. Poduči ga kaj, kako je po narodnosti s Slovenci rav-nati, da bodo Slovenci njega veseli, in on Slovincov. Naše narodnosti naj se uče, če hočejo per nas kaj opra-viti. Kdor nas hoče kaj pregovoriti, naj se z nami po domače, ali v narodnim duhu pomeni, in večidel bo svoj namen dosegel. Če nam iz kacijh pisem ali bukev

Narodske starice.

^v
Beti list.

Ljubi moj Joie l

Ti porečeš pri prejetji tega lista: „vem, da mi pa Tone spet o narodnosti piše. Kaj mi že neki tako dolgo od nje pisari; naj bi mi ob kratkim to svoje povedal.“ — Poterpi; vem, da si za blagor domovine vnet, da želiš srečo vsim, kateri bodo s Slovenci kaj opraviti imeli, in da prvošiš Slovincam, da bi bili ž njimi zadovoljni. Moje pisanja Te bodo morebiti česa opomnile, kar zamoreš drugim povedati.

Jez že od nekdaj ve'm za nektare, ki so bili sami na sebi pošteni in dobri gospodje, pisarji, pravičarji, kantonski poglavarji, zdravniki in Bog ve kaj vse, pa se jim pri nas ni nič kaj vedlo. Mi smo jih po strani gledali, oni pa nas; nič se nam niso priljubili, zato ker niso nič naše narodovnosti poznali. Ko bi bili oni to poznali, in pri tej strani začeli nas bezati in šegatati, bi bili z nami storili, karkoli bi bili oni sami hotli. /Saj se boš še spomnil tistiga šetinastiga pisarja; nihče ga ni obračunal in nič ni mogel z nami opraviti, mi smo še celo menili, da ni kristjan, pa saj Bog ve, tam de-lječ nek je bil doma, še slovenskiga ni znal, tako čudno je govoril, da gani bilo umeti. Kako radi so pa ljudje tistiga gospoda imeli, ki je bil, ravno ko sva bila mi dva na šolskih praznicah, v naše hribe prišel, neko dražbo Oicitiringo) voditi! Ko mu je bil nazadnje sosedov Jurče nekaj vina in beliga kruha prinesel, je Jurčetu rekel: „Kje bote pa botrinjo imeli? jez poznam, da je ta kruh pogača, vino si pa že tudi pri kaki mladi materi dobil.“ Za tistim gospodam, če bi bil li spomnil, bi bili vsi ljudje radi opolnoči na verh Grintovca lezli. Kar si je zmisllil, mu ni mogel nihče odreči. Ljudi je poznal, vse šege in navade je vedil, nar raji se je po domače pogovarjal; vsakimu je li dobro privošel, z eno besedo — mož je bil, da mu ga je malo para. Nazadnje je umeri kot poglavar Ljubljanskiga mesta, od vsih ljudi ljubljen in spoštovan. Bog mu daj dobro!

Narodnost je tista žila, ki ljudem globoko v serca

derži. Kdor za njo prime, stori ž njimi kar hoče. Narodski duh je tisti hlapdn, ki je v stana, ljudi najnagleji po poti omike vleči, če ga kdo prav vpreči in vižati zna, da gre po pravi poti, ali da se ne prenagli. Kdor se pri nas kot ptujec derži in se za našo narodnost ne peča, pa vender hoče z nami kaj opraviti, je podoben koklji, ktera okoli luže skače in koka, ko ji mlade račice va-njo veselo berbat uidejo.

S tem pismam sklenem govorjenje od narodnosti. Od začetka sim Ti obljubil narodske starice pisati, ker zdaj veš, kaj beseda narodno ali narodsko pomeni, tudi lahko uganeš kakošne starice so te, ktere narodske imenujem. Z Bogam ostani!

Tvoj stari prijatelj
Benkov Tone.

3. ali naj bi se te dela županijam ali posebnim skušenim možem izročile?

4. kdo bi stroške tega dela terpeti imel? —
(Dalje sledi.)

Gospodarske skušnje.

(*Posebno dober kreč ali marta.*) Kader se poleg vodá zida, ali na bregih kakošno pohišje stavi, je dobro, če se navadnemu kreču ali mavti nekaj judovske smole (asfalta) podmeša; tak zmes nek silno močno veže. Pravijo, de pri zidanju staroslavniiga mesta Babilona (kteriga zidanja ostanjke še dan današnji popotniki obiskujejo in občudujejo) so se nek tako zmešaniga kreča poslužili.

(*Limone hraniti.*) Vsaka limona naj se v papir zavije, potem v sol položi, s katero naj se popolnoma pokrije. Tako se dajo limone prav dobre dolgo dolgo shraniti.

Národske staríce.

Šeti list.

Ljubi moj Jože!

Preden Ti kake staríce od našiga naroda in od slovenskih deželá začnem razlagati, naj Ti pred ob kratkim zemljopis nekdanjih slovenskih ali vinskih deželá razložim.

Dan današnji so slovenske dežele kakor je znano: Primorje z Istro in Goriškim, Krajnsko, en kos Štajarskiga in Koroškiga. Te dežele so se nekaj, to je, ob Kristusovih časih in še pred, delile v Istro, Krajno, Japodio ali Japydio, po naše blizo Zapudje imenovano, v Norik in Panonio. V teh deželah je stanoval Vinski ali Vendski rod, od kar imate Sava in Drava svoji imeni, prva od „suti“ druga od „dreti“ ali silno naprej tēči. Ker sim ti dve reki v misel vzel, naj Ti povem od nju narodsko povest, Pričkale ste se, ktera med njima skoz Krajnsko poteče? Ker se niste mogle vmiriti, ste pogodbo napravile, da tista poteče skoz Krajnsko, ktera se bo drugi dan pred zbudila. Sava tisto noč ni nič zaspala, Drava je bila pa terdo zaspala. Ko Sava čuti, da Drava spi, je tiho vstala, in se po namenjeni poti naglo skoz Krajnsko vlila. Drava se zbudi — in vidi Savo skoz Krajnsko tēči; grozna jeza jo prime, ker si je bila zaspala, in zato jo serdita skoz Koroško vdere. In tako še dan današnji Sava skoz Krajnsko tiho spē, Drava pa jezno svojo pot skoz Koroško dere. —

Da so v naših deželah grozno zdavnej Vindi ali Vendi stanovali, Ti bom drugikrat govoril. Zdaj govorim le od nekdanjiga razdeljenja naših slovenskih dežel. Krajna ali Karnia so Rimljani imenovali Goriško, Furlansko in gore nad Venedkami. Tukajšni rojenjaki so pa blizo tudi to Krajna imenovali, kar še zdaj Krajnsko imenujemo. Japydia ali Zapudje je bilo en kos Krajne, to je Teržaško primorje, notranje Krajnsko, Čičarija in en kos Horvaškiga, ki od Lukoviga Dola ob cesti proti Senjski Reki leži. Norik je obsegel Krajnsko deželo, kar je je od Save in Šmarne Gore na gornji kraj, dalje Koroško, Štajarsko, in še dalje nekatere dežele, od katerih govoriti ne spada sémkaj. Kar je Krajnskiga od Save na spodnji kraj, to je Dolensko, je po Rimski rajtingi h Panonii spadalo. Te druge dežele so bile cele štete vsaka k enimu posebnimu svojimu kraju; li Krajnsko je bilo na vse kraje razkosano.

Kar nekatere hribe zadene, so jih Rimljani tako imenovali, kakor so po svoje od Vendov čuli, ali pa

so jim tudi nove latinske imena dajali. Podkraju so rekli Ocra, Juljovci Alpes Juliae, ker je kakor pravijo Juli Cesar z vojsko čez nje hodil. Carvancas (morebiti od Krivanek) so imenovali Krokro, Albi Montes, to je po naše Bele Gore, so bile Snežnik, in kar jih je blizo njega od Loža dalje.

Ktero ljudstvo je pa v tistih starih časih na Slovenskim stanovalo? Jez pravim, da so bili Vindi, Vendi ali Veneti, slovanski rod. Tebi se bo to čudno, in morebiti neverjetno zdelo, pa le poterpežljivo prebiraj, kar Ti bom zanaprej v nekterih listih pisal. Ko boš vse to prebral potlej sodi: ali imam prav ali ne? Pri tem Ti bom mogel zgodovino Vindov ali Vendov ob kratkim popisati. Za danes naj bo dosti. Bog Te obvari!

Tvoj stari prijatelj
Benkov Tone.

Nova knjiga o slovanskih rečéh.

V Beču (Dunaju) je te dni na svetlo prišla nova knjiga po imenu „Slavische Bibliothek“ herausgegeben von Fr. Miklošić. Erster Band. Cena je 1 gold. 40 kraje. sr. — ali to samo za tiste, ki gosp. izdatelju (in der k. k. Hofbibliothek) do 30. marca novce pošlejo; potem se bo prodajala po 3 gold. Kdor pošlje novce za deset knjiga, dobi jedno na poklon. — Obsežek knjige, ki zapopade 13. važnih členov, in imé slavniga izdatelja, sta nam porok izverstniga dela.

Novičar iz Krajnskiga.

Iz Ljubljane. Poslednjikrat smo obljubili nagovore naznaniti, s kterimi se je porotna sodba v Ljubljani pričela. Danes prinesemo slovenska nagovora gg. predsednika in državniiga pravdnika. Pervi se je takole glasil:

„Po vstavi, katero smo po milosti našega presvitlega cesarja prejeli, se bo danes v poglavitnem mestu krajnske dežele, moje drage domovine, prva porota, to je, sodba po priseženih možéh ali porotnikih začela. Z veseljem pozdravim ta dan, ki mi je bil odločen, Vam ta prežlahtni dar izročiti, ki ima ljudstvo k ljubezni do pravice in k poštenemu življenju čedalje bolj spodbujati. Vi gospodje porotniki, ki ste po postavi in po zaupanju svojih sobratov k tako imenitnemu sodnemu opraviu poklicani in izvoljeni — Vi pa s svojimi razsodbami pokazite, da so prebivavci Krajnske dežele že zares na tako visoko stopnjo omike in razsvetljenja se povzdignili, da se jim smejo sodne opravila zoper hudodelnike, ki so pravici tako silno nevarni, z mirno vestjo zaupati. Zakaj le, če to storite, se zamore pričakovati, da se bo ta zares vstavna naredba, ta krepka podpora prave svobode, za zmirej ohranila. Dobro previdim, da Vam je to novo opravilo toliko težji, ker se po starih postavah ni očitno obravnavalo, — da morate tedaj, ako hočete svojo dolžnost zvesto spolnovati, na vse skerbno paziti. Vaša dolžnost, gg. porotniki, je, dobro prevdarjati: ali je zatoženec kriv ali ne, in vselej po svojem notranjem prepričanju razsoditi. — V ta namen Vam bom pa vse dogodbe natanko razlagal in sicer ne le tiste, ki so zoper toženca, ampak tudi tiste, ki ga zagovarjajo. Tudi Vam bom, če bote v kakoršni koli reči razjasnjenja potrebovali, in ga od mene želeli, vselej po svoji dolžnosti rad vse razjasnil. Nadalje bodele tudi razlaganje in nasvetovanje c. k. državnega pravdnika, kteri je zastopnik po hudodelstvu razželjene države, kakor tudi zagovore in nasvete zatožencovega zagovornika slišali. Po tem takem Vam bo mogoče, po godnem prevdarku in po natančnem pretresu vsih dokazov, ki so bili za ali zoper zatoženca

Pervo je, de vsak preskušenec preskušniški komisi en izdelik predloži, kteriga je sam že poprej pri kakšni priložnosti, ali posebno v namen preskušnje o kakšnim poglavitnišim gojzdnarskim oddelku, kakošni znajdbi ali posebni poskušni spisal ali izrisal.

Drugo je spisana preskušnja (schriftliche Prüfung) čez tri vprašanja, ktere ministerstvo zapечатene pošlje, in se še le v pričo vsih treh preskušnikov in vsih preskušencov odprejo, predberó, od preskušencov zapišejo, de potem v 12 urah (vsaki za se iz glave, brez de bi se med saboj, ali s komur družim, ali v bukvah posvetovati smeli) spisane odgovore dajo.

Tretje je očitno, glasno izpraševanje, ktero z vsakim preskušencem 2 uri terpeti zna. Vprašanja pa vsaki preskušnik po svoji misli tako da, de se iz odgovorov védnost izpraševaniga gotovo razsoditi zamore.

Po vsim tem rasodijo preskušniki: ali je preskušene za samostoječiga borštniga vajda dober, ali posebno dober, ali pa ne? — in po tem sklepu spričala dajo. O 24 urah po preskušnji kronovinskemu poglavarju te spričala in njih spisane posebne sklepe izročijo, ki spričala preskušencam da, posebne sklepe pa ministerstvu predpolaži.

Razgled

*tega, kar se je dozda zastran
pogojzdenja Krasa
očitno razglasilo in priporočilo.*

(Dalje.)

1.

Gosp. Fleišman pravi v 45. listu lanskim „Novic“ de je setva boljši, de naj bi se semena precej tam sejale, kjer ima drevo ostati, pa sejati se ima globokeje, kakor je scer navada, de semena vetrovi ne razpišejo in suša kalí preveč ne zatara in umorí. — Ali tisti, ki Kraško burjo pozná, dobro vé, de 2, 3, 4 in tudi več palcov globokosti za-njo nič ni, de raznese vse, kar je zrahlana in lahka, tedaj tudi zemlja in semena na veternih krajih, ako bi se ravno po sežnju globoko vsejale. Kaj bo tedaj tudi globoka setev pomagala? —

S presajanjem mladih drevesc, se ni pečati — pravi g. Fl. zavolj pomanjkanja vode, to je, mokrote, kijo presajenci morajo imeti, in jo dobiti ali po dežju, ali po perlivanju. — Pomanjkanje mokrote je pa na Krasu gotovo nar veči težava; to pomanjkanje bo pa sejanecam veliko veliko več škodljivo, kakor presajencam. Pervo in drugo léto so iz semena izrašene drevesca šibke; velik mraz in velika gorkota in suša jih umorí, sosebno ako se v plitvi, pešeni, ali kamnitni zemlji, to je, na Kraških ravno za pogojzdenje odločenih prostorih znajdejo. Potrebno je tedej pervo ali tudi drugo léto drevesca v zavetnih krajih, v bolj globoki zemlji, to je, v posebnih sadiših izrediti in potem, kader so se ukoreninile in bolj močne postale, jih presaditi. Pa ne iz dobre v pusto zemljo — boste rekli? To sploh poterdim, pa tudi vém, de se mlade drevesca lahko z zemljo vred (mit Ballen) presadijo, in kjer bi to nemogoče bilo, de se zemlja v presadiša iz dolacov (kotlov, karnic), kterih na Krasu ne manjka, donesti zna. Ako se spomladi zgo-dej, kakor hitro več ne zmerzuje, drevesca presadé, bo spomladanski dež pervo potrebno mokroto podal in in saj tolikanj, de se presajenci primejo, in de presajenci po tem sušo veliko boljši preterpé, kakor šibki sejanci. Pomislite zraven tega, če boste sejali, bodo drevesca le tam pognale in rastle, kjer je boljši zemlja, bolj zavetni kraj (na Krasu, na prostorih, kteri bodo za pogojzdenja odločeni, tedej povsod ne); —

ako pa boste sadili, boste drevesca tam izredili, kjer jih je potreba in jih imeti hočete. Sejte tedej v dobri, globoki, zavetni zemlji, — v drugih pa sadite! Ta svét vam jez z dobro vestjó dam, ker sim že sèmtertjè drevesca sadil in sejal! — Obdelujte zemljo, kakor g. Fl. hoče, le v zavetnih krajih, kjer jo je tudi dovelj (v sadiših); — varujte se pa na veternih krajih zemljo okopavati! Ondi le za presadiša varno luknje napravite, jih precej obsadite, korenince drevesc raztegnite, z zemljo podložite in obložite, v tla pritistite, in dobro pokrite!

(Dalje sledí.)

Národske starice.

Osmi list.

Ljubi moj Jože!

Danes Ti moram začeti od Vindov ali Vendov govoriti, kakor sim Ti zadnjič obljubil. Vindi, Vendi, Venedi, Veneti, je vse eno imé; li ker je silno staro, je v ustih različnih narodov tudi različno zgovarjano bilo. Letó imé je vzeto od iména Indi, Hindi ali Hindu, in kaže na prvi dom Vindov, to je, na deželo Indijo, (ktera ima svoje imé od reke Ind), Indii se je reklo tudi nekda Hindostan. Da so Vindi ali Vendi nekda od Indije prišli, spričuje tudi vindski ali slovenski jezik, kteri je indijanskemu Sanskritu močno podoben.

Da ptujci glasnici *i* in *e*, kakor tudi soglasnici *d* *t* na križem spreminjajo, je znano. Grekam je bilo tudi v imenu Indi ali Indoi, Intoi preterdo *nd* ali *nt* vkupaj izrekovati, zato se jim je bil *e*, tako rēči, sam vmes posilil. Tako je postala beseda Enetoi iz Hindoi. Iz greškiga Enetoi so bili Latini napravili Heneti in pozneje Veneti.

Kakor se je Latinam per imenu Eneti ali Heneti godilo, da so ga Veneti zgovarjali, tako tudi Slovenci in druge ljudstva neradi od začetka besed glasnice čisto zgovarjajo. Namest Indija, ozek i. t. d. pravimo Vindija, vozek; in tudi druge ljudstva so rekle Vindia namest Indija, kar se iz tega vidi, ko so Indiske gore, ktere dandanašnji zemljopisci imenujejo Vindhya že per Ptolemeju imenovane Vindius Mons. Tudi Indijani se imenujejo Hindu namest Indi.

Slovenci sami so se imenovali kakor kaže Vendi. Ime Venedke hoče kazati, da so se Venedi imenovali, pa v Venedke je drugi *e* blizo samo zato pristavljen, ker bi sicer Vendke bilo težko izreči, in *e* zavolj ložjiga zgovarjenja notri sili; — ali pa je ime Venedke iz latinskiga Veneti napravljeno?

Silno staro imé Enetoi ali Heneti pomeni razpol tistih Slovanov, ki so nekda v Plemenii in tudi drugod po maloazijatskih deželah stanovali. Po Trojanski vojski so se bili z Antenoram k Jadranskim morju na današnje Veneško preselili, kar je bilo takole prišlo: Antenor, plemenit Trojan, je bil Manelava v gostje sprejel. Antenor je bil namreč s svojimi Prijamu ali Podaržiču sovražen, in je Trojanam svetoval, da naj se z Grajci poprijaznijo, ter Heleno nazaj dajo, v kar Prijam ni hotel dovoliti. Ko je bila Troja premagana, je kakor Sofokles pravi, Antenor imel pardovo kožo (Pantherfell) pri hišnih vratih za znamenje, da Grajci pri njem niso nič žaliga storili. Potlej je šel v družbi Henetov in s svojimi otroci v Tracijo, in od tod na današnje Veneško, ki je ob Jadranskim morji.

Da so Venedi, Veneti ali Venečani Plemeniskiga rodú, spričuje Plini*) rekoč: „Na uni strani

*) V svoji Historia naturalis Lib. 6. c. 1. kjer pravi: Ultra uem (flumen Bilaeum) gens Paphlagonia, quam Pylaemeni-

reke Bele je Paflagonsko ljudstvo, ktero nekteri Plemensko imenujejo, in ktero ima za sabo mejo Galacijo. Tù je mesto Mastya (to je, naravnost Mesto imenovano) Milečanov, potlej Kermna. V ta kraj Nepos Korneli še dostavi Henete in verovanje terja, da so od teh zaroda na Italijanskim Veneti, kateri imajo ž njimi vred eno ime.“

Tisti Heneti ali Plemen, ki po razdjanji Troje niso z Antenoram na Heneško ali Veneško zraven Jadranskiga morja šli, so se v Kapatočje ali Belo Soro h svojimu zarodu podali. Tudi Heneti so bili Leukosyri, to je, Bolosorci ali Beli Sorci imenovani. Spredniki Henetov ali Venetov, Vindov so v Kapatočji stanovali preden so se v Plemenijo preselili; imenovali so se pa Sori, Beli Sori, Heneti, Veneti; Vindi ali Indi, Hindi. Sauromatae, to je, Soromadi so bili njih sorodniki, ker so se bili Madi posorili, kakor so tudi Heneti iz Sorskiga zaroda bili.

Ljubi moj prijatelj! kar sim Ti danas pisal, sam še nekoliko premisli, in eno z drugim permerjaj. Prihodnjič Ti bom od Vindov ali Henetov dalje pisal. Z Bogam!

Tvoj stari prijatelj
Benkov Tone.

Nekaj iz „Vesne.“

(Dalje.)

Dokončavši svoj kratki uvod, začne Ljubljanski dopisatelj „Vesne“ svojo razsojo takole: „Taj pot opustim pervaka slovenskih pesnikov Koseskiga, in se obernem rajše precej k pesnikom mlajšim. Na pervem mestu med temi stoji Lovre Toman. Njegova domišljija je prederzna, njegove podobe nam kažejo nadušeniga gorečiga mladenca, kateri se po orlovo leté nad oblake vzdiguje. Njegovo naj višje nadušenje nam postavi orientalsko poezijo pred oči. In če se na jedini strani čudimo njegovimu nenavadnimu pesniškemu nadušenju, uname na drugi ljubeznivost njegove besede v nas naj prijetnejše čutila. Vsaka struna njegove lire diha gorečo ljubezen do domovine.“

„Miroslav Vilhar, naj plodnejši slovenski spisatelj, je zavoljo svoje neodvisnosti in zavoljo srečnih privatnih okolnost, kakor tudi zavoljo svojih bogatih dušnih zmožnost, posebno poklican, da bi poveliceval slovensko slovstvo. Vsako njegovo delo je namenjeno k kakimu dobriemu naménu, postavimo, za obdarovanje naj boljših slovenskih spisov. Vilhar pomaga tedaj dušno in materialno k povišanju slovstva, kar moramo le hvaležno spoznati. Njegove pesme cikajo k tako imenovanim političkim pesmim. „Koledar“, ki je ne davno na svetlo prišel, zasluži prvo mesto. Njegova „Jamska Ivanka“ pripravlja pot slovenski pevoigri. Napravi te igre, ktere je tudi on zložil, so prav v slavjanskem narodnem duhu sestavljene.“

S pesništvom se tudi Cegnar z velikim uspehom peča. Njegovi prevodi, posebno pa prevod Mosenthalove Deборе, slišijo med naj boljše dela. — Malavašič, urednik rajnkiga „Praviga Slovenca“, tudi ni poslednji ne v izvirnih delih ne v prevodih. Tudi njegova „slovnica za šole“ ni brez cene. Vendar je učitelji naših normalnih šol niso poterjili, da bi bila pripravna za šole. — Z rednimi sestavki v vezani in prosti besedi se dobro obnašajo tudi gg. Ledinski, Oliban, Jeran, Potočnik, Hicingar, Kastelic, Svetie, Jeriša, Terdina (poslednji trije so v Be-

ču), Poženčan, Valjavec, Žepič, i. t. d. O njih delih pozneje.

(Konec sledi.)

Novičar iz slovenskih krajev.

Senožeče 23. svečana 1851. Z veseljem dopišem, da je c. k. okrajna sodnija v Senožečeh pretečeni teden prvo tožbo v slovenskem jeziku pisano prejela. Tožnik je Jože Suša, prvi svetovavc Snožeške županije, spoštovan rodoljub, ki se moško brani, kaj v ptujem jeziku pisaniga podpisati! Slava mu! Večidel pa se na Krasu godi kakor po celim Slovenskim, namreč, da ste kratke hlače in kosmata čepica boljši podpori slovenšine, kakor dolge hlače in visoki klobuki, in da pod rašo za domovino in prirojene pravice bolj vneta serca bijejo, kakor pod gladkem suknom! Slovenski kmet je in bo velikanski in korenjaški steber slovenšine, in naj se mu hoče nar ptujiši jezik vcepiti, zastonj! — Ljubezen do materniga jezika vso ptušino premaga! To terja preték, zdanjost in prihod od Slovenca, da mu ni treba se sramovati svoje velike matere Slave! Z Bogom!

M. V.

Novičar iz Ljubljane.

Po dani obljubi prinesemo danes svojim bravcam iz izverstniga nagovora g. dr. Kavčiča, ki ga je, ko zagovornik toženca o začetku Ljublj. porotnih sodb po g. predsedniku in g. državnemu pravdniku govoril, toliko, kolikor ga nam je v spomin ostalo, kar bravcam naznaniti, se nam toliko potrebniji zdi, ker je zares škoda bilo, de tega govora niso vsi pričujoči razumeli, ker ga je g. dohtar le v nemškem jeziku govoril. Ko je g. dohtar — kakor smo že unidan opomnili — vzrok naznanil, zakaj de svoj nastop le v nemškem jeziku začne, je pozdravil tudi on s serčnim veseljem začetek te nove vstavne naredbe in je narpoprej razložil, kako je po dolгим boju s krivimi presodki vunder očitna in ustna sodba po porotah zmagala, v kateri prisežni možje po zaslišanju toženca in prič, zagovornikov postave in toženiga, po svoji vesti razsodijo: ali je zatoženi „kriv“ ali „ne kriv“, in sodniki po ti razsodbi kazni krivičniga določijo. Razložil je g. dohtar potem ob kratkim zgodovino sodb od nekdanjih časav noter do današnjiga dneva; opomnil je vsih silnih pripomočkov, s kterimi so v starih časih zatožence mučili, de so nehotama mogli obstati, česar so bili obdolženi; zakaj ob času natveze (Tortur) je veljalo pravilo, de vsak, ki je obdolžen, je tudi gotovo kriv.“ Ljudomila cesarica Maria Terezia je odpravila to ravno tako neusmiljeno kakor krivično ravnanje. Razložil je g. dohtar na dalje, kako pravična je nova naprava, de ni več, kakor je dosihmal bilo, en sam človek zatoženca sodnik v dvojim pomenu (zastran krivosti in kazni) in ob enim tudi njegov zagovornik. Dalje je porotnikov imenitno, sveto opravilo razložil, ki niso nobenimu sodniku na tem svetu odgovorni, ampak le svoji vésti in vsigavedijočimu Bogu. Deržavni pravdnik pa je varh postave, in čuje, de se pravica nikakor ne krati. Zagovornik zatoženca ni zagovornik hudodelstva, de bi resniga hudodelnika kazni odtegnil, ampak njegov poklic je le, pripomoči, de se vse natanjko preiše in razjasni, kar je treba, de pride dostikrat skrita resnica na dan, in de se obsodi vsak, kakor je prav. Pri ti priliki je prevzel g. dohtar zagovor vsiga prostiga krajnskiga ljudstva, in je rekel, de se ni čuditi, de se zgodi na Krajnskem pokmetih toliko hudodel, sosebno ubojev, ktere sploh le sirove ljudstva dopernašajo; čuditi se je marveč, de jih ni še več, ker je naše ljudstvo tako silno v omiki zanemarjeno. Pomanjkanje šolskiga podúka, pomanj-

am aliqui dixerunt, inclusam a tergo Galatia, oppidum Mastya Milesiorum, deinde Cromna. Quo loco Nepos Cornelius adjicit Henetos, a quibus in Italia ortos cognomines eorum Venetos credi postulat. Pis.

za drevorejo izvoliti, v njega nar bolj pripraviš drevcesca iz drevniga seminiša v dobro skopane jame vsaditi, in vsako léto naprej tako ravnati, dokler celi prvi del obsajen ne bo; potem se družiga lotiti i. t. d. Semena po Krasu na svoje prave mesto (zunej seminiša) sejati, zunej orehov in želoda ne svetujem.

Ker za pogoizdenje Krasa bo vsako léto veliko število drevesc potreba, in same soseske v stanu niso, toliko dreves v omenjenih seminiših izrediti, bi bilo prav, da bi vsak sosesčan dolžan bil, po svojim premoženju svoji srenji 10 do 20 drevesc vsako léto odrajtati in vsaditi. Vsak ženin bi jih mogel tudi toliko odrajtati, in kazni po soseskah na Krasu bi mogle le (se vé, kjer je mogoče) v odrajtovanju drevesc ali v obdelovanju tajistih obstati.

Vsaka soseska bi imela eniga v drevoreji izučniga moža si izvoliti, (se vé de, kjer župan k temu volje in vednosti nima) ki naj bi vse dela v drevoreji vodil, in kterimu bil mogel vsak pokoren biti.

Dolžnosti tega bi bile:

Skerbeti, da se v soseski pripravna soseska drevno seminiše napravi, in da si vsi sosesčani svoje seminiše lepo oskerbujejo; ako bi eden ali drugi sosesčan pripravniga prostora za-nj ne imel, bi mu ga mogla soseska na občinski gmajni izročiti; — da se domače drevno seme o pravim času nabera, — da se tajisto o pravim času v seminiša vseje, plevéla očišuje, lepo redí, in v odločeni kraj presaja.

(Konec sledí.)

Premišljevanje o porotnih sodbah.

(Dalje.)

Da se imenitni namen očitnih in ustnih porotnih sodb z oziram na zatoženca, porotnike in ljudstvo spolne, je tedaj živa potreba, da se spoje manje (reasumiranje) g. deržavniga pravdnika in g. zagovornika v vsim razumljivim jeziku govori. Nadjamo se, da vsi ti gospodje to potrebo ravno tako dobro spoznajo, kot mi, ki smo stali med ljudstvom in ga večkrat tožiti slišali, da nič ne razume, kar se gori godí, — in da se ne bojo prihodnjič tistiga majhniga truda bali, v domači besedi povedati, zakaj da zatoženca kriviga sodijo, in kaj da za njega zljajšiviga povedati imajo.

Dalje pa mora tudi porote predsednik o slovenskih obravnavah slovenski jezik popolnoma razumeti in ga gladko govoriti. To terja pravda sama po sebi, in pa očitnost. V gotov dokaz te potrebe na obé ti strani povemo iz naših poslednjih porotnih sodb dva izgleda. Gosp. predsednik je rekel zatoženi: „Pri sodni v Krajnu si pa rekla, da si mislila otroka umoriti.“ Tako je on namreč besede nemškega zapisnika predstavil, ki so se takole glasile: „Ich wollte das Kind bei Seite schaffen.“ To se pravi po naše: sim mislila otroka vkraj (vstran) spraviti — pa ne še umoriti. Kakošna velika zmota in krivica bi se znala iz taciga primeriti! To očitno kaže, da, kakor je pravično, je tudi nar bolj varno, vse v tistim jeziku govoriti, kakoršniga zatoženc govori.

Pa tudi v oziru pričujočiga ljudstva, in da se sodbam dostojno spoštovanje zavolj jezika ne krati, je treba popolnoma znanje domačiga jezika. Ljudstvu se mora smešno zdéti, ako sliši, da gospodje razločka med mèrvo, deteljo in otavo ne véjo!

Ni ravno treba učeniga jezika, ker taciga bi tudi vsi pričujoči ne razumeli, ampak gladko po domače naj se govori. Se vé da clo brez tehniških izrazov (besed) se pri tacih obravnavah izhajati ne zmore. Če tacih vse prosto slovensko ljudstvo ne razume, se mu godí le kakor nemškemu, laškemu

i. t. d. ki tudi v svojim jeziku vsih vradnih besed ne razume.

(Konec sledí.)

Národske starice.

Deveti list.

Ljubi moj Jože!

Danes Ti od nekdanih Venetov ali Vendov dalje pišem. Oni so bili silno mogočni. Če se gré od Oteče (Etsch) proti Terstu, so imeli tod 50 mest. Appian v svojim „Mithridatu“ pripoveduje, da se je Sulla z Veneti ali Venečani zato vojskoval, ker so pogosto Macedonijo napadali. Oni so bili torej Macedonski mejači. Veneti ali Vendi so bili vsi ljudstva izhodnje strani Jadranskiga morja, ali z družimi besedami reči, vsa Ilirija z mogočnimi ljudstvi. Po Herodotovi „Terpsichori“ so bili mejači s Sigynii, tode ti Sigynii niso bili Azijatski, od kterih Strabon govori. Sigynii Veneški mejači so stanovali v Evropi unkraj, to je, na levim kraji Donave, in od njih tudi Herodot to pripoveduje, kar Strabon od Azijatskih. Veneti so imeli vse dežele od Jadranskiga morja do Donave. In ravno to so tudi meje, ktere Strabon Ilirii daje; namreč od Pada do Ambračkiga nedra, ali po današnje reči, do Greškiga, in proti severji do Donave. Appian pravi, da so bili Panoni, kteri so na današnjim Ogerskim stanovali, k Ilirii šteti. Ilirci so bili po Macedonii med Greki in Macedonci, v Epiru, kjer so domači med sabo ilirsko govorili, in kjer je bilo greško dvorni jezik, kteriga so bili Aeakidae ali Jacíci vpeljali. Še celo v Tesalii so bili Veneti ali Ilirci. Da od družih nič ne rečem, li opomnim, da Appiam Perhaebe naravnost Ilirce imenuje. Skylax dela Ilirce in Vene te mejače Keltov, in tudi reko Erydan v njih dežele stavi. Reka Erydan je bila z jantaram (Bernstein) bogata. Ptolemej pa pravi, da Venedski zaliv tú leží, kjer Rhudon, to je, Erydan teče. Iz tega se kaže, da so bili Venedi per Blatiku, od koder se je jantar po Evropi zanesel, s temi Venedi, ki so ob Jadranskim morjistanovali, en narod. Erydan ali Rhudon je bila mende Rodavna, potok, ki se per Gdanskim v Vislo steka. Ob Visli in Rodavni se je jantar najdoval. Reko Pad so zato, ko je bila blizo Venetov, tudi Erydan imenovali. Rodana (Rhone na Francoskim) je bila tudi per Vindih ali Venetih, in nje ime ravno tako na imeni Rodavna in Erydan cika; naj bo že ime Erydan od „ruda“ ali „rod“ vzeto, ali si pa v rodi z imenama Radovna in Radomlja, kakor dva krajnska potoka (od „rad“) imenujemo.

Dalje za „Slovensko Bčelo“ rečem, da so bili Anti Veneti, kteri so se bili od Jadranskiga morja dalje čez Donavo po Kimerskim polotoku, na severnim obalu Černiga morja do Tatranskih gor in do Blatika po severnej Evropi razkropili, kakor Prokop spomni rekoč: „Kar je dalje proti severji, imajo ljudstva Antov, kterih ni konca ne kraja.“ Imé Ant ni družiga kot nekoliko spremenjeno ime Enet, kakor še vedno nekteri Nemci Anten namest Ente „raco“ imenujejo. Anti so se ponemčili; Slovenci, kterim Nemci pravijo „Vendi“ ali „Windische“ smo še slovenski. Dosti izmed nas se jih je ponemčilo, nekteri so se pa potalijančili. Nemci nas po pravici od nekdaj Vinde ali Windische imenujejo. Škoda bi bilo za to ime, ko bi se zgubilo. Za danes naj bo dosti od „staric“, moram pogledati kaj kej „Novice“ pravijo. Z Bogam!

Tvoj stari prijatelj
Benkov Tone.

predstojniki kmetijskih šol sami ali po svojih namestnikih pridno prizadevali, jih navdali s tistimi vednostmi, ki so podlaga umniga kmetovanja, brez ktere se nikjer in nikoli ne more kmetovavec tiste skrivnosti kmetijstva prilastiti, ki je nar. važniši vsiga kmetovanja in v temle obstoji: po okoljšinah kraja in zemlje nar. obilniši in popolniši pridelke z nar. manjšimi stroški in nar. manjšim trudom dogotoviti.

Ker pa je veliko na tem ležeče, s kakošno vednostjo branja in pisanja mladi kmetijski fant v kmetijsko učilnico pride in kakošno glavico mu je Bog podaril, se lahko zapopade, da niso nikadar vsi učenci v vednostih enaki. Tako so se tudi danes nekteri bolje skazali od družih — zadovoljna pa sta bila g. izpraševavca z vsimi; vsak je pokazal, da je bil prvo šolsko leto sebi k pridu obrnil.

Nar. bolje sta odgovarjala (in zares prav izvrstno) Nadrah Mat., iz Višnjegore na Dolenskim, in Pogačnik Jak., iz Ovisiš na Gorenskim; veselje ju je bilo slišati, kako natanjko sta Vertovcovo kmetijsko kemijo razumela! Bližna tema dvema sta se skazala Smuk Fr. iz Vira in Sevnik Mart., iz Maliga Verha poleg Brešč; zatema pa Novak Jož., iz Podvlake na Dolenskim in Levštek Fr. iz Lašč na Dolenskim.

Perva skušnja se je tedaj dobro skazala. Po zadobljenih občinskih vednostih kmetijstva bo sledil o sledečih 2 letih uk v posamesnih kmetijskih razdelkih.

Velika koristnost, da se kmečki fantje umniga kmetijstva učé, je jasna kot beli dan, in le tajisti jo tajiti zamore, ki misli, da za kmetijstvo ni nobeniga podúka potreba, in da vse bukve v kmetijskih rečéh so prazne besede. Takim krivim mislim so skušnje iz mnogih dežel Nemškiga, Laškiga, Angleškiga, Belgije i. t. d. očitno nasprot.

Bolj ko se bo v vsih razdelkih po poterjenih vodilih umno kmetovalo, večí dobiček bojo vérgle kmetije, — v dosego tega pa veliko pripomorejo dobre kmetijske šole.

Národske staríce.

Deseti list.

Ljubi moj Jože!

Ko sim Ti od Venetov ali Vendov govoril, me vprašaš: ali so bili Veneti Slovani; ali ni morebiti kak neslovansk narod tega imena imel? Da so bili Veneti slovanski, se vidi iz njih zemljopisnih imén. Kakor nam zgodovina Henete v misel vzame, nam tudi koj od začetka notri do današnjih časov od slovanskih imén per njih govori.

Zgodovina nam pokaže Henete najpred v Kapatočji, ktero ima imé od reke Kapatoka. Staroslovensko „kap“ pomeni studenc, tok je pa še zdaj v navadi, in iz teh dveh besed je sestavljeno imé Kapatok. Kapatoške mesta so bile: Maroga, Nora, Siala (to je, Sela), Kostabala, Maza (Mazaka), Kadya (Kadunja), Nyssa ali Niž (od nízek) Mo-cissus (to je: Močiš), Kammanena (to je: Kamnena, tod je bilo obilno kamnja kakor pisatelji pričajo); Vadata (to je, Vodata), Odoga, Kritala (od kriti), Kokalia. Gore Kapatočja ste: Taurus (to je: Taber) in Skordisk (to je: Skradišek od skrad ali zadnji). Izmed več okrajn imenujem li Bagadanio in Kamneno, ki posebno slovanske imena kaže. Kakor Eustathius pravi, se je Kapatočju reklo tudi Leukosyris, to je, Bela Sura, ali tudi samo Syria, to je, Sura ali prav po naše reci Sora. Henetiso se imenovali tudi Bele Sorce ali samo Sorce. Mæander pravi, da je vse Kapatočje ob reki Halys za Plemenijo dvoji jezik govorilo; greškiga in plemenskiga.

Dalje nam zgodovina pokaže Henete v deželi imenovani Pylemenia, to je, Plemenija, po greško Paphlagonia; njih vojvodi so bili Pylemenii Plemenii — od tod je beseda plemenit, kar hoče reči žlahniga rodú. Njih mesta s slovanskimi imeni so bile: Mastya, to je, Mesto, Kytorus, to je, Kotor, Kromna, to je, Kermna, Zalichus, to je, Zalik, Karusa ali Karissa, Dadybra, to je, Dobra, Zagora, Sora. Njih vode so bile: Bilæus kakor Plini pravi, Konstantin Porphyrogenita jo Belea imenuje, to je, Bela, Zalichus, Zalika od „zaliti“ kakor je Lika od „liti“, in Kalys, to je, Kal. Posebni plemenski okoličci ste bile: Kobial in Timonitis, to je, Timenica od staroslovenskiga „timen“ ali „timenje“ kar blato pomeni. Plemenske besede so dalje postavim Bag, to je, Bog, Bias, to je, Bes, Ratot, to je, Radot ali Radoh, Zar, Olgasys, to je, Olhas.

Te imena in besede, kakor še več družih tacih so pa že stare čez svojih tri tisuč let. Ob Kristusovih časih ni bilo ne v Kapatočji ne v Plemenii več sledu od Plemenskiga jezika ali od Henetov. Ljubi moj Jože! veliko in veliko slovanskih imén od mést, okrajn itd. bi Ti še lahko spisal, pa Te nočem s predolgim pismam nadleževati, saj boš iz tega maliga spoznal, da je bil Plemenski jezik, kteriga so Heneti v Azii govorili, slovanski. Res, da so nektare tu napeljene besede drugači zavite, kot jih zdaj zgovarjamo; pa spomni si, da so silno stare; sčasama se marskaj spremení, zraven so nam jih pa ptujci zapisali in ohranili, ki niso slovanskiga ali plemenskiga umeli, zato so jih morda tudi nekoliko drugači zavili, kot pa so jih Heneti zgovarjali. Bog Te obvaruj. Ostanem

Tvoj stari prijatelj Benkov Tone.

Kako bi se mi Slovenci v književnim jeziku zjediniili?

(Dalje.)

5. Še nektare besede od povdarka. Povdark je v raznih krajih Slovenskiga mnogo različen, postavim: pri Radoljci, okoli Loke, pri Ribnici, pri Poljancih itd. V nekterih krajih pravijo: Bogá, duhá, snegá, prišel, tokó itd., poleg Kupe pa: Bóga, dúha, prišel, táko. — Nam ta ilirski povdark bolj dopade, ker stoji na koreninskem zlogu in se ne premika. Kaj nam je toraj storiti? Pustimo vsakimu slobodo, zgovarjati kakor mu je drago; naj Ljubljčan reče: Lani je bilo veliko snegá;“ nikar pa ne branimo Poljancu ali Viničanu zgovarjati: „Letos nismo imeli skoraj nič snéga.“ To slobodo pa nekteri Slovenci kratijo, ker v tacih besedah toliko nepotrebnih povdarkov stavijo. Rabimo rajši povdark, kar je naj bolj mogoče, po redko; saj to govora nič tamniga ne dela, in tudi Iliri ga skoraj nikdar ne rabijo. — Ker od povdarka govorimo, se spomnimo, da imamo Slovenci dvojni drugi sklon edinobraja pri nekterih besedah, navadniga na „a“, in eniga na „u“ z povdarkom, postavim: sinú, strahú, darú, glasú, stanú itd. Ta končnik se nam vidi tako gerd in barbarsk, da njegovo porabo naravnost odsvetujemo. Naj ga prosto ljudsto rabi po ulicah, — v slovesnem književnem jeziku pa pustimo tretjim sklonu končni „u“, v družem pa povsod „a“ pišimo, toraj sina, straha, glasa itd.

6. Mnogokrat smo se že čudili, ko smo v časopisih ali knjigah brali: „zlo me veseli, zlo se govori, hiša je zlo velika“ itd. Obojimo se zopet k Slovencem poleg Kupe. Če tukaj eden kaj taciga bere, stermit in nemore nikakor zapopasti, kako da te besede skupaj pridejo. Beseda „zlo“ pri družih Slavjanah pomeni hudo, schlimm, übel. Tudi v nekterih slov. knjigah

rediti zamoremo, v hlevu imamo, bomo lože s steljo in gnojem shajali.

V tem pa, da pri nas večidel ni prave razmere med pridelovanjem žita in med pridelovanjem živinske klaje, tiči ena nar večih napčenost naših kmetij. Le s žitom — mislijo naši kmetje — si zamorejo pomagati. Mi pa vprašamo: zakaj pa ne tudi s živino? Kaj se ona ne prodá tudi lahko? Kakor hitro bomo pa bolj za izrejo živine skerbili, bomo sejali več živinske klaje, si bomo pridobovali po živini več gnojá, in bomo v stanu, njive boljši gnojiti; na bolj pognojenih njivah bomo veliko več pridelali — in dobiček na vse strani je gotov.

Da bi se pač enkrat zdramili iz starih šeg, ktere so takrat dobre bile, ko so bili tudi časi drugačni!
(Konec sledi.)

Domorje sadežev.

Pšenica in rěž ste doma v azijski Tartarii in Sibirii; ječmen je doma v Egiptu; ověs v Abisinii v Afriki; turšica v Meksiki; laško pšeno (rajž) v Etiopii; korun (krompir) v spodnji Ameriki; bob v Indii; kava (kofě) v Arabii; breskve v Perzii; zelje v Holandu; hren v Kini; česen v Azii.

Uršič.

Kaj so naravni — kaj neravni davki?

Na vprašanje iz D. kaj so naravni kaj nenaravni davki? odgovorimo ob kratkim tole: Naravni davki (direkte Steuer) se tisti imenujejo, ktere naravnost tisti odrajuje, ki ima kakošno zemljiše, hišo, fabriko, rokodelstvo ali letne dohodke v gotovim denarju. Nenaravni davki (indirekte Steuer), postavimo vžitni davki, se pa tisti imenujejo, ktere prav za prav ne plača tisti iz svoje lastne mošnje, ki je kakošno vžitno blagó, naj bo za jed ali pijačo, v mesto prodal, ampak tisti, ki je živež od njega kupil, na kteriga se tolikšni veči kúp vdari, kolikor vžitni davek za tisto reč znese; tak davk ne pride tedaj naravnost lastniku, ampak vživavcu plačati; za to se imenuje nenaravni davk ali davk še le iz druge roke.

Národske staríce.

Enajsti list.

Ljubi moj Jože!

Vém, da v mestu veliko novíc zveš; Bog daj, da bi vse vesele bile! Poslušaj torej tudi svojiga hribovskega staričarja. Zadnjič sim Ti od tega pisal, da so Heneti v Azii slavjansko govorili, da so torej Slavjani bili. Danes Ti bom odkazoval, da so tudi v Evropi na Veneškem ob Jadranskim morji slavjansko govorili. Tudi v Venečii in koder so koli bili, najdemo pri njih slavjanske zemljopisne imena. V Venečii so bile njih mesta: Padova, Mantova, (na ova in ovo se konča veliko lastnih imén tudi pri dandanašnjih Slavjanih), Verona (namest Verna ali Verovna), Kremona, kakor je bila v Plemenii Kromna, to je, Kermna, od kermakar pičo pomeni; Bergomum Bregoven; Bregovanam so Greki rekli Orobii, kar tudi take, ki na bregu živé, pomeni, Ravena, to je, Ravna i. t. d. Današnji Veneti ali Venečani so Rimljani in poitalijančeni Slovenci. Njih mesto Venetke imajo li imé od nekdanjih Venetov, in so bile v 5. veku po Kristusovim rojstvu zidane. Reke, ki so od nekdanjih Venetov ime na dobile, so: Medoacus, to je, Medjak, Ticinus, to je, Tečina, i. t. d. Po krajih, kodar so Veneti stanovali, so imeli razne imena, postavim Medjaki ali Medjači od medja ali meja, — Zalazji od staroslovenske besede zalez, ki skriven kraj ali skrivališe pomeni, —

Lebeci, to je, Levei po greško Lai, ki so bili na levi strani Pada, — Tabriski ali Tabrini, ki so po tabrih stanovali, i. t. d. Nekterim goram so rekli Planine, kar so ptujci zmenili v Apenninus in Penninæ; posebno pozneji Taliani radi l za soglasnico opušajo; namest latinskiga „placet“, „flos“ pravijo „piace“, „fiore.“ Veliciga števila slavjanskih imén po deželah starih Vindov ne bom dalje tukaj napeljeval, saj so že sicer več ali menj znane. Preden Ti pišem kaj se je kdaj pri Vindih godilo, Ti mislim pred še od tukajšnjih starih deželá nekoliko pisati. Če se to Tebi morebiti dolgočasno branje zdí, daj liste, ki bodo od tega govorili komu drugimu, ki ga bodo bolj veselili, zvediti zgodovino naših prednikov.

Najpred torej goverim od Ilirije.

Ilirija je obsegla iztočno stran Jadranskiga morja. Appian pravi, da je imela imé po Iliri Polyphemi, ki je bil s svojo družino iz Sikilie (ali Sokolje) se sém preselil, da je bil poglavar ljudstev različnih narodov. Ilirijo so nekdamci jemali v trojnem pomenu; v ožjim, v širjim in v najširjim. Ilirija v prvem ali ožjim pomenu se je imenovala dežela med Neretvo in Drino ali Drilam.

Danes naj bo od razdeljenja Ilirije zadosti; prvič Ti bom pisal od Ilirije v drugim in tretjim pomenu. Perporočim se Ti

Tvoj stari prijatelj Benkov Tone.

Pogled po slovenskim svetu.

Pobratimstvo Serbov.

Pobratimstvo je bilo nekdam pri vsih Slavjanih v navadi, in ta navada se je do današnjiga dné še skorej pri vsih narodih serbskega jezika, pri Serbih Podonavskih knežij, Bosnijakih, Hercegovincih, Černogorcih, deloma tudi pri Dalmatincih, na priliko pri Morlakah, ohranila. Pri nobenim drugim narodu celiga sveta ne zapazimo tega, razun Skitov o starih časih, od kterih nam Lucijan Toksaris pripoveduje, da so imeli nekako enako navado.

Pobratimstvo (od besede „pobratiti se“), je obluba terdniga in nerazvezljiviga prijateljstva dvéh oseb, kakoršnega koli spola, kakoršne koli starosti ali vére, katoljske, staroverske ali turške. To prijateljstvo se više spoštuje in zvestejši derži, kakor vse druge rodbinske zvéze; „pobratim“ ali „posestrina“ sta več obrajtana, kakor lastni brat ali lastna sestra, zakaj ta — pravi kristjansko ljudstvo ondi — sta le po kervi v rodu, „pobratim“ in „posestrina“ pa po duhu trojniga Boga. Pobratimstvo se sklepa večidel že o mladosti od petnajstiga do dvajsetiga leta, naraji okoli Krésa, to je, o godu sv. Janeza Kerstnika, kteriga Serbi Kristusoviga pobratina imenujejo.

Tisti, ki se pobratiti hočejo, se snidejo na večer pred sončnim zahodom pod kakšnim košatim drevjem na vertu, v nekterih krajih pa tudi na pokopališu nad grobam svojih starišev; si spletejo venec iz hrastovih vejic, si v roke sežejo in se klečé skoz omenjeni venec poljubijo, pobratimsko oblubo govoreči.

Drugi dan gresta kristjanska pobratima, se pod pasiho peljaje, z nekolikimi pričami v cerkev, kjer si ponavljata nerazvezljivo oblubo storjeniga pobratimstva. Trikrat vprašata eden drugiga: „Primaš li Boga i svetoga Jovana?“ (spoznaš li Boga in sv. Janeza?). Odgovor je vselej trikrat: „Primam“ (spoznam). Potem se na čelo poljubita rekoč: „Od danas da smo do veka brata.“ (Od danes sva vekoma brata). V nekterih okolicah serbske knežije, posebno okoli Belograda, pobratimstvo že kakošnih 50 lét tudi brez cerkvenih obredov veljá. Serbsko pobratimstvo se le enkrat sklene in veljá za celo življenje. Serbam je po-

veža dovelj, kar jim prav dobro tekne, in zato rastejo kviško, da je veselje. Tako pognojenje in zrahljanje perstí je in bo drevesam vselej prav dobro, torej tudi v poznejih létih. Kar se pri omenjenim prekopanju perstí okrog dreves manj sená, toliko več se pa otave, nakosí.

Po ti šegi sadim in obdelujem svoje drevesca že več lét; one rastejo veliko hitreje in se obrašajo veliko boljši kakor druge, ki sim jih poprej sadil. Zato pa tudi to ravnanje vsacimu živo priporočim.

Neko drugo skušnjo sim o jeseni léta 1849 s hruševimi peškami napravil. Nenadama naletim pod neko drobnico (wilder Birnbaum) na prav veliko sadú; debele so bile te hrušice kod srednji želod, peške v njih lepo černe in popolnoma, ali silo majhne. Nabral sim jih bil dovelj in o jeseni na vert vsejal. Drugo léto so mi čversto in po čevlji visoke zrasle, med tem ko so deblica družih pešká manjši in tudi šibkejši ostale. Nadjam se, da bojo drevesa po njih terdnejši in stanovitniši.

Jožef Tanše.

(Mittheil. u. Geg. d. L. u. Ind. Kärntens.)

Ali zares naši kmetovavci ne morejo brez hoje za nasteljo izhajati?

Spisal nadgojzdnar Megušer.

(Konec.)

Ako bi se tedaj žito povsod visoko nad sternjem želó, ostalo sternje pa s kôso posekalo, bi dalo to dovelj slame za klajo pa tudi za steljo, — ako bi se ti slami pridevala tudi tista hoja, ki se v dobro gleštaníh gojzdi od poredama sekane jelovine pridobí, — ako bi se za steljo spravljalo listje in mah, tisto germovje in plevél, ki ga v gojzdi in na polju ne manjka, in bi se zraven tega suha perst pametno za steljo rabila, bi si po vsim tem pridobili kmetje toliko stelje, kolikor je potrebujejo, in treba bi ne bilo, gojzdam brez konca in kraja hoje ropati in jih na to vižo pokončati. Pod potrebno steljo pa zapopadem jez toliko stelje, da živinske ognjuske (gnoj in scavnico) va-se potegniti zamore in živina na suhim leží.

Kar je stelje od več, da scer veliko gnoja, pa tak gnoj je brez močí. Preveč nastelje ali pa premalo, oboje je znamenje slabiga gospodarstva.

Tudi vé vsak umen kmet, da po tem, kakor je hlev zidan, se ravna večí ali manji potreba stelje, — kakor se pa živina kermi (futra), se ravna obilost in lastnost gnojá.

Ako se hlev tako napravi, da se gnojnica lahko odceja in v jamo steka, se ne bo potrebovalo toliko stelje. Ali škoda! da naši hlevi so večidel grozno nemarno napravljeni.

V slabo napravljenih gnojniših je velika nadloga naših kmetij iskati in da po vsim tem kmetam stelje manjka. Nikjer ni praviga gospodarstva; zlasti pa naši kmetovavci skoraj nič ne vedó od tega, kako neizrečeno dobra je za steljo suha perst (naj bo ilovka, lapor ali kakošna druga), ktera je v marsikterih deželah, kjer stelje manjka, kmetam edina stelja.

Naj bi se je tudi naši kmetovavci poprijeli, in sploh tako ravnali, kakor sim tukaj svetoval — in prepričali se bojo: da ni res, da bi naši kmetje brez hoje za steljo shajati ne mogli.

Kmetijske skušnje.

(Da se senó (mèrva) ne spari in ne spridi), priporočuje tudi eden nar imenitniših angležkih kmetovavcov po dolgoletnih skušnjah, kar so že mnoge skušnje poterdile; on pravi: ako je med košnjo deževati začelo, da se ni moglo senó popolnoma suho domú spravi,

ali če je senó iz močirnih senožet, dobí zoperen duh in se spridi, da ga živina ne je rada in ji škodje. To odverniti naj se tako senó osolí — na 2 centa vzame on po tem ali je senó bolj ali manj slabo, 8 do 25 funtov solí; živina tako poboljšano senó rada je in tudi zdrava ostane. Solí naj se pa v posamesnih legah, med eno in drugo lego sená naj se položí ena lega suhe slame. Sol, kakor je znano, vleče mokroto sená nase in storí, da se ne spari. Slama potegne okús (žmah) sená in solí na-se, in s senam vkup zrezana, je prav dobra klaja za živino.

Národske staríce.

Dvanajsti list.

Ljubi moj Jože!

Zadnjič sim Ti pisal od Ilirije v prvím ali ožjim pomenu. Danes Ti pa pišem od Ilirije v drugim ali širjim, in od Ilirije v tretjim ali najširjim pomenu. Ilirija v drugim ali širjim pomenu je obsegla, po današnje reči, Horvatijo, Istro, Dalmacijo, Slavonijo, Bosno, Serbijo, Krajnsko, Štajarsko, in en kos Ogerskiga. Herodot je tudi Henete k Ilirii štel, ktere je pa v dvoje delil: eni so bili v zapadu od Jadranskiga morja, drugi pa v severnim iztoku, in zadnje je on k Ilirii štel. Dandanašnji se prvi Heneti imenujejo Venečanje s svojo deželo; drugi smo pa Slovenci Vendi, po nemško Windische. Ilirija v tem pomenu se je segala v jugu do Tavlantiov, to je, Doljancov blizo Apolonie. Ilirci, da dalje še od Ilirije v širjim pomenu govorim, so bili Grekam tisti — kakor Appian pričuje — ki so nad Makedonijo in Tracijo od Chaonov in Thesprotov ob reki Istri stanovali. To je bila dolgost te cele dežele; nje širjava je bila pa od Makedonije do Traških górov, do Panonije, do Jaciga morja, in do Planin, kar znese pet dni hodá. Dolgost je bila pa trikrat toliko, kakor Greki pravijo. Ko so bili Rimljani to deželo premerili, so jo najdlí 6000 ogradov dolgo in 1200 široko. — Ilirijo v širjim pomenu so delili od Raše do Drine v divjaško; od Drine do Keravnskih gor v greško. Divjaška Ilirija je obsegla Japidijo ali Zapudje ali po današnje reči Goriško, Teržaško, notrajnje Krajnsko in tudi Istro, dalje Liburnio ali Livorno, to je, primorje od Senjske Reke do Dalmacije, in zadnjič tudi Dalmacijo. Greška Ilirija je spadala k Makedonii in se zdaj imenuje Arbanas. Ta Ilirija je segala od Dalmacije do Keravnskih gor. Jezero Lychnites jo je od Makedonije delilo.

Ilirija v tretjim ali naj širjim pomenu. Appian pravi, da Rimljani niso samo Keltov, Skadarcov, Medov in Dardanov k Ilirii šteli, ampak tudi Panonce, ki so dalje stanovali, tudi Rečane (Retios), Noričane, evropejske Muže, in vse tiste, ki so na desni strani Istra stanovali. Dalje so še Appianove besede: „Kakor Rimljani Helene od Grekov razločijo, tako tudi te vsake posebej drugači imenujejo, sploh pa vsim Ilirci pravijo. In kdo so še vse Ilirci, ni dognano; ampak od izvira Istra do Černiga morja (Pontus Euxinus), kar Rimljanam haráč plačuje, se imenuje, da je Ilirsko.“

Ljubi moj prijatelj! Ko sim Ti sploh od Ilirije in od nje razdeljenja govoril, Ti mislim zanaprej pisati zlasti od zgornjiga dela Ilirije v drugim ali širjim pomenu vzete. Letá gornji del Ilirije je obsegal dežele, katerim dandanašnji ob kratkim Slovenija pravimo. Zgornja Ilirija ali Slovensko bo dom večiga dela mojih narodskih staric. Bog te obvaruj.

Tvoj stari prijatelj Benkov Tone.

Novičar iz slovenskih krajev.

Iz Gorice 10. t. m. Nadjamo se, da bo Slovincam na Primorskem, ki so zmirej zanemarjeni bili,

po šegi svojih očetov in dedov. V sramoto je našimu veku, ki se tako prebrisaniga misli, da spoznanje te škode se še ni vrnilo v glavo vsim, katerim gosence obilno desetino sadja pokončajo! Vse desetine so nam zoperne — le zoper to se ne ganemo!

Ni davno, kar smo v Ljubljanski okolici nekiga kmeta na vertu zapazila, ki je svoje gole sadne drevesa, po gosencah pokončane, žalostno pregledoval; na naše vprašanje, zakaj ni pomladi svojih dreves očistil in gosence pokončal? je odgovoril: „nisim mislil, da se bo ta zlodej tako zaredil“. Na svet: naj vunder sedaj pokonča, kar je v pajčini nove zalege zapredene, nam nejevoljno odgovori: „ej — saj mi sedaj ne morejo nič več škode storiti“, in se je vernil od nas — morebiti si je še mislil: „škrici iz Ljubljane, kaj vi od tega razumete!“ — Žalostno je, da je več del naših kmetov tako malo podučeni, da ne vedó, da se gosence zapredejo in umešičijo (einpuppen), da potem skorej iz vsakiga mešička metulj (on in ona) zletí, ki o malo dnevih po 200—500 jajčik med skorjo debela in vój položi — nar raji na sadne drevesa, iz katerih drugo leto spet gosence izlazijo in se tako od leta do leta množijo, in blagoslov božji kmetu, kteriga si po sadjoreji obeta, pokončajo.

Kje pa se zamore mladi kmetiški fant tega naučiti? Od nevednih in nečimernih staršev gotovo ne, ker sami od tega nič ne vedó, ali so saj preleni, da bi to po vrednosti porajali. In tako pridemo spet le na šole, kjer se zamore ta nauk mladini tako globoko v glavo in serce vtisniti, da ga nikdar pozabila ne bo. Žali bog! da je v naših ljudskih šolah naravoznastvo dosihmal tako zanemarjeno bilo. Pa kaj? ker tudi učitelji v pripravljalnih šolah se sami tega učili niso! Kamor se ozremo, zadenemo le na potrebo dobrih šol — šol za vsakdanje življenje! Nočemo pa tudi tukaj žalovanja ponavljati zastran slabiga plačila deželskih učiteljev! Kako bo revež veselje do šole dobil, ako je večkrat malo boljši plačan, kakor čednik!

Skerb za živež, obleko in več drugih potrebnih reči ga je vedno tērta, in bira (beračvanje) pri kmetih mu je veliko časa in časti kratila. Učitelj mora od srenjčanov neodvisen biti, svoje plačilo naj neposredno iz učbniga zaklada dobiva, in k temu naj srenjčani, po razmeri družiga davka, svoj donesek plačujejo; in kdor nobeniga davka ne plača, naj ravno tako tudi svoj božjak, kteri naj se po postavi prerajta, donese. Tako je v drugih izobraženih državah, in učitelj je častena in zares časti vredna oseba v srenji; tako bomo tudi mi boljši učitelje in boljši ljudske šole dobili.

(Konec sledí.)

Pomenki in sklepi

zboru kmetijskiga podružnice Kamniške.

(Konec.)

Ker v okolici Kamniški izučeniga kovača manjka, ki bi znal zdrave in bolne kopita umetno podkovati in ozdravljati, je bilo sklenjeno: prihodnje šolsko leto prebrisaniga kovaškiga mladenča Antona Ipavca iz Most na stroške Kamniške podružnice v Ljubljansko podkovijsko učilnico poslati, proti tem, da bo po dokončanim uku se v Kamniku vselil. Drugo leto bo poslala družiga in tako naprej, dokler ta podružnica ne bo na več krajih prevedena z umnimi kovači *).

Razujzdano polastenje služnih pravic (servitutov) v gojzih in na senožetih spodkopuje kmetijstvo od dneva do dneva huji. Ker se s tem očividna škoda občinstvu godí, brez da bi posamesnemu polastencu ravno veliko

*) Velike hvale vredna lotitev — mnogim soseskam v prid!

dobička doneslo, je bil odbor izvoljen, ki ima to škodljivo napako razjasniti in do prihodnjiga zbora pismo napraviti, s kterim naj bi kmetijska družba ministerstvo prosila, da naj se zemljiša kmalo te nadloge rešijo, da se tistim, ki skažejo gotove služne pravice, njih pravice odškodvajo, lastniku pa potem lastnina izroči. (Ni skoraj želje, ki bi bila od toliko strani in že večkrat razodeta, kakor je ta, vunder še vedno pomoči ni! Vred.)

Gosp. fajmošter Dolinar v Št. Martinu v Tuhinski dolini je popisal letošnjo letino, stan kmetijstva in kmetovanje sploh v ti dolini. Težavam in revam pomagati, je bilo sklenjeno, njih vzroke natanjko preiskati, in se v prihodnim zboru o pripomočkih pogovoriti.

Namest g. Janeza Debevca je bil g. Luka Rotar enoglasno za odbornika podružnice in pisatelja izvoljen.

Somnji so bili letošnji večidel slabi; denarne zadeve in revšina kmetov, ki so si mogli letos žita kupovati, so bili vzroki slabe kupčije spoznani.

Pridni sadjorejic Balant Kočar iz Tujnic je prejel iz rok g. kantonskiga poglavarja sreberno svetinjo kmetijske družbe.

Národske staríce.

Trinajsti list.

Ljubi moj Jože!

Dolgo Ti že nisim pisal o narodskih staricah. Pretergano nit danes sopet povzamem.

Dozdaj sim Ti iz zemljopisnih imen pravil, da so bili Vindi slavjanski narod. Danes naj Ti pa govorim, kaj starodavni pisatelji o jeziku Vendov ali Vindov govoré. Menander pravi o Kapatočji in Plemenii, kjer so Vindi stanovali, ko so bili še v Asii, da vse Kapatočje ob reki Halys za Plemenijo dvoji jezik govorí; greškiga in plemenskiga. Da so plemenskiga imena in besede slavjanske, smo že vidili. Ostané mi še opomniti, da Menander plemenski jezik naravnost loči od greškiga. Vendi torej niso greško govorili. Strabon pri imenu mesta Skepsis, ki je na Trojanskim bilo, pravi: Imé Skepsis je imelo to mesto zato, ker se je od tod jako delječ vidilo, in dalje pristavi opombo za celo malo Azijo veljavno, namreč: „Če so divjaške imena takratnih časov iz greškiga razlagati.“ V Malej Azii je bilo torej veliko imen divjaških, to je, negreških. Ko so bili Veneti v Evropi, pravi od njih Polybi: „Veneti so imeli drugakšen jezik kot Gali.“ Ko bi bili Veneti dalje latinsko govorili, bi bil eden ali drugi pisatelj to na ravnost povedal; saj latinšina, od kar je na svetu, ni tako neznana, da bi je ne bili nad Venedi spoznali, ali da bi je ne bili vedili imenovati. Rimski pisatelji dalje nikoli ne govoré od Venedov, da bi bili Germani, in vender so nekteri rimski pisatelji toliko od germanskiga slišali, da so vedili Germane od družih ločiti. Tacit je od Osov, ki so bili v današnji Silezii, vedil, da niso Germani, zato ker so panonski jezik govorili. Veliko lože bi bili Rimljane sosesnje Venete spoznali za Germane, če bi to bili. Da Venedi ali Vendi niso nemško govorili, se iz tega kaže, ker so jih Nemci od nekdanj od sebe ločili, in pod Venedi posebno ljudstvo razumeli. Nekdanji italijanski Veneti so nemšino ptuji jezik imenovali; od tod je italijanska beseda tudesca, tudesco ali po današnje tedesca, tedesco („la lingua tedesca“ ali po nekdanje „la lingua tudesca, to je, tudejski, tujski, tudi, tuji jezik.“) Od Karlina Veliciga se bere, da je govoril „la lingua tudesca.“ Iz dozda rečeniga se kaže, da Venedi niso govorili ne greško, ne latinsko, ne galsko, ne germansko, ne nemško. Kteriga naroda so bili nekdanji Venedi, nam pokaže naš

današnji Vendski rod, v katerim se sami prepriča mo, da smo Slavjani.

Ponosen, da je naš rod tako zdavnej v zgodbah poznan, končam ta list in Te Vend Venda ali Slovenec Slovenca pozdravim. Ostani z Bogam!

Tvoj stari prijatelj Benkov Tone.

Ne kradi!

Zgodilo se je, de je nekdo ni davnej v Ljubljani zbirko pesem v več polah iz nekiga slovenskiga časnika izdal, brez de bi bil kdo, razun ko je natis bukvic že dopolnjen bil, ali vrednika in založnika tistiga časnika, ali pa zadetiga pesnika prašal. Izdatelj misli, de kar se v časnikih piše, je vse popolna občna lastina, za katero rabo si bodi. Ako je to res, slovenskimu pisatelju ali založniku ali vredniku ne ostane družiga kakor prazno delo in stroški — in k poboljšku še imé, de je neumin, ali de se rad skazuje.

Za razno lastino so „Novice“ že postave oznanile; naj prinesó še tisto, ktera tudi njih in njih dopisatelje zadeva, namreč postavo ali patent zastran varstva pismenske ali literarne lastine zoper napravno izdajo in ponatis, od 19. kozoperska 1846. Njen obsežik je v kratkim ta:

I. Od pravic pisateljev zastran njih izdelkov.

§. 1. Pismenski ali literarni izdelki so lastina pisatelja; dalje ako niso posebne pogodbe nasprot, se pisatelju enako jemlje naročitelj, izdatelj in založnik taciga izdelka.

§. 2. Pisatelj ima pred vsimi drugimi pravico s svojim izdelkam po svoji volji storiti in ga razglasiti; svojo pravico pa zamore celo ali delama drugim prepustiti.

§. 3. Vsako brez dovoljenja pisatelja ali njegoviga pravniga naslednika po mehaniški poti storjeno pomnoženje pismenskiga ali literarniga izdelka, ktero je s postavnimi pogoji razglašeno bilo, je kakor ponatis (Nachdruck) spoznano.

§. 4. Ponatisu enako se šteje natis rokopisov, ali svetih, podučnih in zabavnih govorov brez dovoljenja početnika ali njegoviga pravniga naslednika, tudi izlečki iz del družiga pisatelja posebej izdani.

§. 5. Za ponatis pa se ne šteje, je tedaj dopušeno:

- a) Napeljanje posamskih mest iz izdanih del;
- b) jemanje posamesnih, iz večjiga dela, časnika ali občasniga dela vzetih sestavkov, pesem itd. vnovno posebno pretresovavno in pismensko-zgodovinsko delo, ali v zbirko izlečkov iz del več pisateljev za cerkveno in šolsko rabo, ali v časnike in občasne liste; samo de se prvi vir po imenu na znanje da, in pa de izjet sestavik ne preseže ene pole zadetih bukev, in pri časnikih dveh pol celiga tečaja; politiški časniki niso na družiga navezani; razun de vir sestavka na znanje dajo; dalje
- c) še pretolmačenje v drugi jezik, ako izvirni pisatelj pravice pretolmačenja ni očitno sebi prihranil.

§. 6. Pri muzikalnih sestavkih se tudi natis rokopisov ali že izdanih del brez dovoljenja skladatelja, ali pravniga naslednika kakor ponatis šteje; dopušeno je le jemanje posamskih sestavkov v občasne dela, ali predelovanje na drugo podobo.

§. 7. Pesmiške besede, ktere gredo k muzikalnemu delu, se smejo s tem vred natisniti, ako ni kaka pogodba na poti; za natis pesem samih brez muzike je potreba dovoljenja pesnika.

(Ostali paragrafi 8—12 še govoré od izpeljevanja muzikalnih del, ali ponarejanja podobšin).

(Konec sledí.)

Novičar iz slovenskih krajev.

Iz Štajarskiga. Za okrožniga zdravniškiga svetovavca v Gradcu je izvoljen dr. Juli žl. Vest (dose-daj v Novim mestu na Krajskim), — v Bruku dr. A. Verle, — v Marburgu dr. Dolar; za kantonske zdravnike na Štajarskim so izvoljeni: dr. Kiker, dr. Česnik, dr. žl. Stur, dr. Pilc, dr. Adler, dr. vitez Haydeg, dr. Jenko, dr. Macher, dr. žl. Mezler, dr. Fridrich, dr. vitez Scherer, dr. Steiner, dr. Kočevvar, dr. Waltner, dr. Dettelbach, dr. Senior, dr. Gubatta, dr. Streinz, dr. Tengler.

✱ *Iz Senožec.* (Konec.) V Snožeški šoli imamo 3 učenike, in blizo 150 otrok hodi v šolo; uči se le v domačim slovenskim jeziku; učeniki se plačajo iz zaloge, ki se je iz davka napravila, ki ga morajo vozniki od dil plačati, ktere v Snožeče pripeljejo; plačilo učenikov je pa sila majhno, in želimo, da bi ga sre-nja primerno pomnožila, kar bi se zavolj velikih dohodkov, ki jih ima, lahko zgodilo.

Kupčija z dilami in drugim lesam je tukej tako velika, de pride vsak petik v tednu čez 10000 goldinarjev v kupčijo, in število dil, ktere vozniki samo v Snožecah odložijo, bo vsaki lahko prevdaril, če vé, de g. Janez Dejak samo za davk od dil (vsaki mora od 50 dil, ki jih v Snožecah odloži, 6 kr. davka plačati), kteriga v najemu ima, 2000 gold. na leto plača. Med kupci, ki se s to kupčijo pečajo, je v Snožecah g. Jožef Suša, od kteriga so „Novice“ že govorile, nar imenitniši. Bog mu daj srečo! saj jo zasluži. Pri-dejo tudi kupci iz mnogih krajev, posebno iz Sežanske okolice o pétkih na somenj, in zvé se od njih marsi-ktera novica. Ni davno tega, ko mi je neki kupec iz te okolice tudi pravil, da sostavek, ki smo ga v 26. listu Novic brali, ondašnjim vradnikom ni clo nič po volji bil, nasproti pa je prebivavce Sežanske okolice močno razveselil, ker je pošteno pravico govoril. Gospoda bi bila nek rada zvedila: kdo de je imenovani sostavek spisal — ali na temu ni nič ležeče, kdo piše, če je le pisanje resnično. To je pa bilo od konca do kraja.

Ozrimo se še na eno imenitnost Snožeškiga terga, namreč na stari grad. — Pod starim gradom je gojz-dik z imenom Preska, ostanek nekdanjih gojzdov. Po poti skozi gojz-dik se pride k razvalini stariga gra-da, ki je bil nek-daj grofa Frangepani-ta. Na verhu, kjer je podertina, se vidi delječ krog in krog; vidi se sivi Nanos, gola glava sv. Urbana in Gaberka in kamnitni Kras; vidi se Snožeška Loza in Berda, Jamški gojzd in jadransko morje, čez ktero je že marsktero drevo plavalo, ki je bilo v teh gojzdih posekano. Milo se nam zdi, če pomislimo, de so na sedaj golih višavah nek-daj gojzdje bili, — oko nam pa solzi, če vi-dimo sedanje gojzde, ki bodo ob kratkim pušave! Gle-daje na podnožje hriba zagledamo grad kneza Porcijata, v katerim naš Miroslav s svojo družino prebiva; v misel nam pridejo njegovi mili glasi zastran gojzdov, in serčno želimo, de bi vlada njegov dober nasvèt berž ko berž izpeljala! —

⊙ *Iz Razdertiga.* Od naših Senožeskkih sosedov smo zvedili, da so se 28. dan julija na gori svetiga Urbana prav dobro imeli. Popoldne so nar žlahtnejši Senožecani na goro jahali in za njimi je šla množica ponižnih in pobožnih prebivavcov senožeskiga terga, za ktero je majhna zlo pokvečena in ogarana muža (oslica) na lojternici potrebno jed in pijačo pe-ljala. Pridši na verh so zagledali prelepi svet, nam-reč: Celo krajsko in premorsko deželo, sivo tamo Snežnika, gošavo Učke (monte maggiore), skalo Klek, jadransko morje do vtoka Soče, laško-tiroljske planine, goriške višave, triglavniga vladarja krajskih hribov,

sko) ustanovile, ne gré tukaj govoriti, kjer je govorjenje o enim književnim jeziku. Če se že imajo mnoge podnarečja v eno književno narečje zjediniti, naj se naravnost vesoljno-slovanski jezik vzame, kteriga se bo vsak Slovan ravno tako lahko naučil, kakor eniga gori imenovanih čveterih. Čmu ovinkov, kjer jih treba ni? Ne bomo dalje od resnice zašli, če rečemo, da ste v slovanskih jezikih dve tretjini takih besed, ki so vsim narečjem lastne, nekatere so clo popolnoma edine, nekatere le malo po različnim narečju razločne. Na taki podlagi je osnova le eniga književniga jezika pač lahka reč, ker bi germanizmov; taljanizmov, turčicizmov, madžarizmov, galicizmov itd. iz slovanskiga jezika iztrebiti težavno ne bilo.

Tudi od tistiga nasvéta: da naj bi se iz vsih slovanskih jezikov nov jezik ustrojil, ki bi ne bil ne ruski, ne poljski, ne česki, ne ilirski, vunder pa vsim podoben — nočemo govoriti, ker bi taka mešanica, v katero jih je le clo malo zaljubljenih, gotovo ne bila večini Slovanov všeč, ker bi po taki poti brez potrebe zmišljeni jezik skovali ne gledé na to, da imamo slovanskih narečij že zdaj preveč, in da imamo že gotove narečja, ki imajo vse lastnosti, izvoljeni biti za književni jezik. Kakor nam noviga jezika ni treba, tako tudi ne noviga alfabeta: cirilica in latinica, obé ste pripravne, kakor ste, obé naj se učite, obé naj se rabite, čeravno niste popolnoma, ker popolnoma nikdar nobene abecede ne bo.

Kar pa jezik vtiče, ki se je dosihmal v mnogih predlogih za vesoljno-slovanskiga nasvetoval, so nekteri ruski, drugi staroslovenski, tretji serbski jezik nasvetovali; — od družih, kar je nam znano, ni bilo govorjenje.

Ki se za ruski jezik potegujejo, pravijo, da je po večletni rabi v vsih razdelkih vsakdanjiga življenja mnogoverstnih vednost in mnogoverstniga slovstva nar bolj izobražen, in ga 33 milionov slovanskiga naroda že govori in piše.

Ki so za staroslovenščino, pravijo, da ta jezik je tako rekoč prvi sveti jezik slovanskiga naroda, ki je ruskimu tudi tako podoben, da sta si razun nekterih pismen in oblik clo enaka, in da se zoper ta jezik noben slovansk narod ustavljal ne bo, kakor zoper ruskiga, kteriga posebno Poljci sovražijo.

Ki so za serbski jezik, pravijo, da ta jezik je že sedaj z majhnimi različnostmi jezik vsih južnih Slovanov (Serbov, Bulgarov, Horvatov, Slovincov itd.), da je krepak in bogat jezik, ki v lepoglasju vse druge prekosi.

Po naših mislih (mi ne govorimo „Cicero pro domo sua“) bi bil staroslovanski jezik tisti, ki bi se dal za književni jezik nar lože vpeljati, zato ker je prvi, vsim Slovanam svet jezik, zoper kteriga se mende noben narod upiral ne bo. Slovnica po staroslovenščini naj se vpelje, besednjak naj se napravi, v katerim naj za vse oddelke mnogoverstnih učenost in umetnost enolična in vredjena slovanska terminologia ustanovi za modroslovje, bogoslovstvo, zvezdoslovje, naravoznanstvo, rastljinstvo, lekarstvo, tehniko itd., ker nobeno narečje, ktero bi utegnilo v občjeslovanski jezik povzdignjeno biti, nima te terminologie vesoljnemu slovanstvu primerjene, ne na tanjko določene; pri njeni popravi pa bi imeli vsi Slovani govoriti.

Staroslovenščina naj bo, kakor je bila Alpha, tudi Omega Slovanov v književnim jeziku. P—B—

Národske staríce.

Štirinajsti list.

Ljubi moj Jože! Danes Ti bom od imen Iliria in Ilirec nekoliko govoril. Iliria je bila od nekdanj obsežek mnogih dežel, v kterih so tudi semtertje raz-

lični narodi prebivali. Tu so bili greški, makedonski in pozneje rimski novaki, dalje Goli in Boji. Če so Boji tudi slavjanski bili, so vender od vindskiga različno narečje govorili. Zraven je slediti tudi druge manji narode, kteri so se sčasama pozgubili. Poglavitni so bili Veneti, zlasti v gornji Ilirii, in drugi Slavjani, s svojim posebnim narečjem, kakor nam zgodovina kaže. Razkazovanje, da so pravi ilirski rojenjaki svoj slavjanski jezik govorili, opustim; to bi me v dolgo in obširno govorjenje pripeljalo. Ostanem torej pri gornji Ilirii in pri tem, da po zgodovini gré Jugoslavjanam zbornó imé Ilirci. Kakor dandanašnji, tako so tudi nekdanj v zgornji Ilirii Vendi stanovali, in vendski ali slovenski deželi se je Iliria reklo. Po tej deželi se je Vindam tudi Ilirci reklo. Če resnico ljubimo, ne bomo skrivali, da smo zaroda tistih, ki so nekdanj v Ilirii stanovali, in bili po deželi Ilirci imenovani.

Pa boš mislil: „Ilirci se niso vselej tako moško obnašali, da bi nam bilo njih imé h časti; če od kteriga kaj vémo, je bil to kak klatovitez“. Divjaki so bili, in kaj je od tacih posebniga pričakovati? Kteriga naroda spredniki so se vselej hvale vredno obnašali? Ali ni bil visokohvaljen greški Odisej, če prav vzamemo, tudi klatovitez in pa še hudoben klatovitez. Argonauti kaj so bili družiga kot klatovitezi? Greška vojska pri Troji je med svojimi poglavarji veliko klatovitezov štela. Ravno tacih je bilo dosti Rimljanov, le nekoliko bolj omikani so bili, in zato tudi usmiljenši in pravičniši. Pri neslavjanskih narodih je bilo veliko tacih, ki s svojim popotvanjem niso iskali sveta osrečiti, ampak so le svoje samopridne namene imeli, pa njih poznejši rojaki zato niso svojiga naroda zaničevali. Nasproti je pa tudi to res, da so se Ilirci večkrat tudi hvale vredno in junško obnašali. Samo za to pa mi tudi ne bomo iskali Ilirci biti. Nam se je zgodovine deržati; naj ta naše sprednike hvali ali graja. V zgodovini najdemo podpornje za svojo narodnost. Brez zgodovine bi ne vedili: kaj smo in kako smo sémkaj prišli.

Cesar Napoleon je naše dežele Iliria imenoval, ker jim je hotel s tem imenom zgodovinski pomen dati. Ko bi bil on vse pridobil, kar je bilo nekdanj ilirskiga v širjim pomenu, torej kar je tudi turške Ilirie, bi bil on blezo po napeljevanji zgodovine vse Iliria imenoval. Za danes naj bo to dovelj. — Ilirec Te Ilirca pozdravim. Ostani z Bogam!

Tvoj stari prijatelj Benkov Tone.

Novičar iz slovenskih krajev.

Xp. Iz Celja. Novice nam pridno donašajo iz mnogih krajev vesele naznanila, kako nadepolna šolska mladina v slovenskim jeziku lepo napreduje; le iz slovenskega Štajarskega in osobito iz Celja, njegovega središa, nam še ni nihče kaj razglasil, kako je o tem letošnje šolsko leto izteklo, razun pohvale gosp. nadzornika naših ljudskih šol, ktere se mi scer dotakniti ne prederzujemo, ako ravno je naša navada, vselej moža bolj po delih, kakor po besedah soditi. Ali se morebiti Celjske ljudske šole, od kterih samih hočemo danes govoriti, sramujejo dogodbe v nauku slovanskiga jezika občinstvu naznaniti? Mislim, da ne. V glavni Celjski šoli z dekliško šolo vred je bilo v drugi polovici preteklega šolskega leta 760 učencov in učenk, od kterih jih je 141 na ponavljajočo šolo rokodelskih učencov, 191 na slovensko nedeljsko šolo, in 3 — réci troje — učencov na učiteljsko pripravnico spadlo, — ostali pa so bili učenci spodnje umetijske (realne), 3 razredov normalne in pa dekliške šole. V primeri s številam poprejšnjih let, moramo s žalostjo réci, se število učencov pomanjšuje, česar je zmiraj večí dragína in pa zmiraj večí nadloga kmetov vzrok. Med navadnimi šolskimi nauki zapazimo z veseljem tudi nauk

grojzdje ogledovalo, ki je danes iz Laškiga Tiroljskiga prišlo, kamor se je že tudi tista nova bolezn grojzdja pritepla, od ktere je bilo v poslednjim listu govorjenje, da se letos zlo po Laškim razširja.

Z Bogam!

Dr. Bleiweis.

Národske staríce.

Petnajsti list.

Ljubi moj Jože! Do zdaj sim Ti pisal, da so bili Vendi ob jadranskim morji že nekda, in da imé Vendi Slovence pomeni. Tudi sim Ti razlagal iména njih dežel. Danes Ti mislim razložiti posebne iména, ki so jih Vindi ali Slovenci po krajih svojiga stanovanja imeli; tû so:

1) Karni, Krajni ali Krajnci; tako so bili od nekda imenovani, ker so v Krajni ali na Krajskim stanovali. H Krajncam so spadali: 1. Japydes Zapudi, ki so v tistim kraji Krajskiga prebivali, kterimu se je Japydia ali Zapudje reklo. 2. Subokrini, to je Podokrajni, Podkrajni, Podkrajani, ki so pod Okro ali pod Krajem stanovali.

2) Norisci, Noriški, to je, bivavci Norka, kamor je tudi gorenska stran Krajskiga spadala. K Noriškim so spadali tudi Silani, to je, Ziljavci, ki so bili v Ziljski dolini ali ob Zilji na Koroškem.

3) Panonci, to so bili tisti Krajnci in Vindi, ki so v Panonii stanovali.

4) Tabriški ali Tabrišci so bili, ki so po tabrih ali hribih stanovali, bodi si že na Krajskim ali na Veneškem, ali v današnjim Zavodji ali tudi v dolni Ilirii. Krajski Tabriški so bili, ki so nad Ipavo po Verhniških, Iderških, Žerovskih, Poljanskih, Ločanskih in Tominskih hribih in okoli Juljovce stanovali. Ti so se z Reškimi in Vindoliškimi (ali po današnje reči z Švajcarskimi in Tiroljskimi) Tabriški, kteri so bili Breganti imenovani, kratili Rimljanam davke plačevati. Njih svét je bil zlasti po verhih pust, zraven gapa niso znali prav obdelovati, zato so na marsičem pomanjkanja terpeli in se po tolovajsko okoli klatili. Zlasti so Italiane in bližnje Gole (na Francoskim) nadleževali. Od tod še zdaj Italiani kaciga nepokojneža „un brigante“ imenujejo, in Francozam beseda „brigand“ tolovaja pomeni. Bližnjim in sorodnim poljancam so Tabriški in Breganti prizanašali, zato da so od njih zamogli dobiti živeža in česar so sicer potrebovali; sami tacih reči niso dovelj imeli. Kar so od sosesnih poljancov in dolincov dobili, to so plačevali s smolo, s kadilam z leseno svečavo, to je z borovimi treskami, z oskam, s sterdjo, s siram, kar so vsiga obilno imeli. Tolovajstvo téh ljudi sta bila eno poletje odpravila Tiberi in njegov brat Drus. Tiberi je bil tisti, ki je bil cesar ob času Kristusoviga terpljenja. Pokroteni Fabriški so z naprej mirno živeli in radi davke odraštovali.

5) Istrani od osterv, prav za prav Ostervjani ali Osterjani, to je, prebivavci od ostervi, to je, otoka ali polotoka imenovani. Ti so bili tû, kjer še zdaj Istrane najdemo.

Zraven do zdaj po kraji njihoviga prebivanja imenovanih so bili še: Genauni in Breuni, oboji hribovci nad Venečijo v Tirolih. Nad Venečijo so bili tudi Kenomani, morde Konjomeni? kakor je bilo tudi v Golii zraven Venetov Kenomane najti. Med slovenske Tabriške so bili nekteri Boji prišli, ki so bili iz Italije pregnani, pa ti niso bili Vindskiga zaroda, če so tudi svoje posebno slovansko narečje govorili. Ti so se bili kmalo s svojimi čedami na ravnine okoli Siska preselili, kjer so se tako dolgo z Daki pulit hodili, da so bili sami vsi zaterti.

Semttertje je bilo na Slovenskim še več imén

ljudstev najti, od kterih imén se pa ne more prav vediti, od kod so vzete, pa saj so li kako manje ljudstvo pomenile, kot postavim Katili, Menokalini, Kallipidi, Secusses ali kakor nekteri beró Fecusses itd. Greški in rimski novaki so bili povsod natreseni; tako si je tudi na Slovenskim od njih misliti. Tako sim Ti ljubi Jože iména nekdašnjih Slovincov ali tukajšnjih Vindov preštel. Z Bogam!

Tvoj stari prijatelj Benkov Tone.

Novičar iz slovenskih krajev.

Iz Reke smo dobili gimnazialne periohe letašnjiga leta v ilirskim jeziku natisnjene pod naslovom: Mladež ces. kraljevske gimnazie Rečke iz ponašanja i napredka u nauci h nakonac godine školske 1851 razredjena. Te periohe so napravljene, kakor so naše nekdanje periohe bile, v kterim so emineni z velikim Uz (to je uzvišen), akcesiti z majhnim uz, prvi klas z 1, drugi z 2, tretji z 3 zaznamovani. Gimnazij ima 4 gramatikalne razrede, 2 pa humanitetna, kakor je pri nas po stari osnovi bilo. Iz tega se razvidi, da Reški gimnazij še ni po novi napravi vredjen. Razun ponašanja (Sitten) so nauki v imenovanih 6 klasih takole razdeljeni: V 2. humanitetnim klasu: 1) Nauk verozakona, 2) pesništvo i književnost latinska, 3) mitologia i povest starih Rimljanov, 4) matematika i zemljomerje, 5) povestnica kraljev in zemljopisje, 6) naravopisje, 7) narodni jezik; v 1 humanitetnim klasu: 1) nauk verozakona, 2) zborništvo i književnost latinska, 3) mitologia i povest starih Gerkov, 4) matematika, 5) povestnice kraljev i zemljopisje, 6) naravopisje, 7) narodni jezik; v četertim gramatikalnim klasu: 1) nauk verozakona, 2) krasnorečje i književnost latinska, 3) računstvo, 4) povestnice kraljev i zemljopisje, 5) naravopisje i 6) narodni jezik; v tretjim gramatik. klasu: 1) nauk verozakona, 2) rečoslogje latinsko, 3) računstvo, 4) povestnice kraljev i zemljopisje, 5) naravopisje i 6) narodni jezik; v drugim gramat. klasu: 1) nauk verozakona, 2) slovnica latinska, 3) matematika i zemljomerje, 4) povestnice i zemljopisje, 5) naravopisje i 6) narodni jezik; v prvim gramatikalnim klasu: 1) nauk verozakona, 2) slovnica latinska, 3) matematika i zemljomerje, 4) povestnice i zemljopisje, 5) naravopisje i 6) narodni jezik. Potem pride imenik učencov, ki so se izprašati dali „iz slobodnoga nauka jezika gerčkoga. — Skupno število gimnazialne mladeži v tem letu je bilo 77. V vsakim razredu so izverstno zaznamovani tisti, ki so „nadareni“ bili, in za temi tisti, ki so se k tem „približali“.

Iz Notrajskiga. Šolsko leto je tudi po naših ljudskih šolah končano, in zaželjeni dnevi počitka so za šolarje nastopili. Ti dnevi so pa veseli tudi za slednjiga rodoljuba v oziru šolskih poskušinj, ktere so nam tudi v naših krajih dokazale, de slovenske šole notrajske strani zares napredjejo, de se je iz njih prepodila tista nesrečna mertvičnost, in de se oné prizadevajo v pravim pomenu odgojivnice postati. Tako je n. pr. Postojnska glavna šola milo petje, čigar moč za požlahnjenje sercá nobedin omikan tajiti ne more, pod svoje varstvo vzela, in že so pri letošnjim izpraševanju šolarji 3. razdelka „Šolarsko pesem“ prav prijetno zapeli. — Senožeška šola se je posebno, kar čisto omikano slovenšine tiče, dobro obnesla. Posebno nas je slovenska „Verstitev učencov in učenk“ (Classification) razveselila. — Enaka naznanitev pridnosti je tudi Hrenovsko mladino oveselila, in s toliko radostjo so otroci

(razun naselišč) 9748 štirjaških milj velika, kjer 35 mil. in 500,000 prebivavcov živi; stroškov ima za 385 milionov; dolgova pa 1330 mil. tolarjev; med ljudstvom ima pap. denarja za 100 milionov; vojakov je za navadno na Francoskim 265,465, vojniških bark pa 328 s 8000 topi, 4352 trgovskih bark, na katerih imajo Francozi za 613,048 lajt razniga blagá; na Francosko se pripelje na leto za 230 mil. blagá, izpelje se ga pa za 291 mil. tolarjev. — Angleško z Irskim vred (razun naselišč) obseže velikost za 5711 štirjaških milj; kjer je 28 mil. prebivavcov; stroškov ima angleška država za 350 mil.; dolgá pa za 5000 mil. tolarjev; na Angleškem in Irskem je papirnatiga denarja za 210 mil. med ljudstvom, vojakov ima za navadno 129,000, vojniških bark 678 s 18,000 topi; trgovskih bark imajo Angličani 23,233, na katerih se za 2,994,166 lajt blagá po morji v razne kraje prepelje; na Angleško in Irsko se celo leto blagá za 510 mil. pripelje, izpelje se ga pa za 410 mil. tolarjev. — Prusko (Prajsovsko) je 5104 štirjaških milj veliko ter šteje 16,400,000 prebivavcov; stroškov ima za 94 mil., dolgova pa za 180 mil., v Prusii je pap. denarja za 55 mil. med ljudstvom, vojakov je za navadno v ti deželi 217,200, vojniških bark 38 s 84 topi, trgovskih bark pa 977, na katerih je za 40,977 lajt razniga blagá.

Národské staríce.

Šestnajsti list.

Ljubi moj Jože! V národskih staricah pridem danes do nekdanjih slovenskih mest; torej začnem tukaj z Oglejam po latinsko Aquilea imenovanim. To mesto so bili Rimljani pozidali za bran proti divjaškim ljudstvom. Se vé, da je tu med Vindi posebno veliko Rimljanov stanovalo. Istrani in drugi Ilirci so hodili sémkaj po vino, kjer so ga v sodih na voze nakladali. Tu so kupovali tudi olje in drugo blago, ki je po morji prišlo. Za vse to so dajali sužne, živino in kože. Tu so tudi zlato spirali, in zraven so imeli tudi bogate železne rudnike. Dandanašnji še nekatere italijanske besede per tistih, ki železo obdelujejo, pričajo, da je to obdelovanje od italijanske strani na Krajnsko prišlo. V Železnikih je najpervo postavljena hiša, še zdaj Palmada imenovana, kakor pravijo za to, ko so bili prvi ljudje iz Palme sémkaj prišli stanovat. Pred dvajsetimi leti se je kamen z letnicami pri tej prenašeni hiši na tleh valjal, ali bi ga bilo še najti, ne vé. Da spet od Ogleja govorim, imenoval se je tudi drugi Rim in najpoglavitniši terdnjava rimskega cesarstva je bil. Ob začetku kršnanstva je bil tu sedež očaka, kateri je dalječ okoli imel največi duhovno oblast. V tem mestu je veliko mučenikov krono mučenstva doseglo. V letu 452 po Krist. rojstvu ga je bil Atila, hunski vojvod, razdjal. Dalječ so bile nekdanje slovenske mesta Tímavus Tamov, zdaj Št. Ivan, kjer je bil Diomedov tempelj. Po eniga beliga konja so Diomedu darovali. Da je Diomed ob tem morji gospodoval, pričuje to, ker so se nekateri tukajšni otoci Diomedovi imenovali. V tem mestu sta bila dva gaja; eden Argivske Jovine, drugi Etolske Divjane.

Ljubi moj prijatelj, danes naj bo dosti od staric, da boš še za novice kaj časa imel. Z Bogam!

Tvoj stari prijatelj Benkov Tone,

Pogled po Senožeški okolici na Notrajskim.

Hvala pisateljama, ki sta Senožeče in goro svetiga Urbana popisala; pozabila pa sta marsikterih reči in drugih imenitnost Senožeške okolice, ki jih hočemo popisati, in pri ti priliki nekatere želje razodeti.

Če je res, de je župan skermen mož, se nadjamo, de ne bo za naprej terpel, de bi kakor do zdaj toliko ostudnih psov po Senožečah se klatilo; srenjskimu svetovavstvu pa nasvetvamo, de bi davk za pse vstanovilo, kar je silno potrebno.

Tistim razujzdancam pa, ki v Senožečah in v bližnji okolici mlade drevesca poškodovajo, rečemo, de je njih ravnanje grozno hudobno, in ojstriga kaznovanja vredno.

Senožeška kaplana prebivata v prav slabi hišici in dobro bi bilo, ako bi se srenja ti suhoti usmilila!

Zapustimo Senožeče in podajmo se proti Razdertim. Pol ure od Senožeč je grič z imenom Smoljevo, kjer se vode ločijo. Voda, ki teče v Razderto, teče v černo, voda pa, ki teče v Senožeče, v jadransko morje. Bog daj, de bi v Senožečah gnojniša, ki ulice ognjusijo, potrebila! Iz Smoljeviga stopi popotnik v Razderto, ki ima 70 hiš, 600 prebivavcov, cerkev, šolo in kaplana in prav lepo glaseče zvonove. Razderčani so vozniki in kerčmarji in prav veliko zaslužijo, ker ni kmalo taciha kraja, kjer bi se toliko ptajcov in voznikov shajalo. Za cestnino, ki je v najemu, se plača okolj 15,000 goldinarjev na leto, od konja 2 ali 3 krajcarje; najemnik ima gotovo tudi nekaj dobička, in po tem takim mora nar manj 600,000 konj med letam skozi Razderto iti. V tej vasi se cesti ločite; ena pelja proti Terstu in Ljubljani, druga proti Ipavi. Na tej cesti, en streljaj od Razdertiga, se vidi na levi strani ceste gojzd Berda, v katerim le večidel hrastovje (*quercus robur*) in prav malo mecesna raste, ki ga je nek borštinar pred nekimi leti zasadil; na desni strani pa je hrib Nanós. V Berdi se le lapor, na Nanosu pa večidel le apnjenik najde. Od tega se je dobra in rodovitna zemlja odločila in v dolino pogreznila, in tako se je prvi Nanós, ki ga je narava nanesla, razderl in proti vasi, ki se sedaj od te razdertije Razderto imenuje, privalil. Iz te besede so Nemci, ki so že marsiktero slovensko besedo popačili, Prewald (Razderto) skovali.

Na obeh krajih ceste so bili v letu 1809 nasipi, in tukaj so se posebno Teržačani pod vodstvom generalov Turn in Brigido s Francozom hudo bojevali, kar nam je nek nekdanji brambovc pravil, ki je modro (plavo) suknjo zagledaje v bližnji hlev pobegnil.

Ne dalječ od Berde je vas Vitovše in blizo nje raste vino Grumovic, prav dobra kaplica. Pot na Nanós je samo v enih krajih slaba; pride se h skalí, od ktere pravijo, de je na nji sv. Jerom sedel. Ne dalječ od te skale je cerkev sv. Jeroma, ki je okolj 300 let stara. Ta cerkev se iz jadranskega morja prav dobro vidi. Mornarji se po nji ravnaajo, in zavolj tega jo dajo Teržačani vsako leto pobeliti. Cerkev je v taki samoti, de so pred nekimi leti iz zvonika (turna) zvonove vkradili; zdaj jih pa, kadar je shod, z volmi tje perpeljejo.

Pol ure od cerkve je verh Nanosa, ki je okolj 5000 čevljev čez morje visok. Na njem je velika planjava, kjer na letu okolj 60,000 centov sená nakosijo; sadijo tudi kmetje na tem hribu veliko zelja, ker mu tukaj bolhé in gosence ne škodovajo, in ga v bližnje doline in clo v laško deželo prodajajo. Letas so, ko so živali v drugih krajih mlade rastlike pojedle, nek za več kot 500 gold. zelja (kapusa) prodali.

Na Nanosu se ravno to vidi, kot na gori sv. Urbana, kjer so uni dan, kakor se je v „Novicah“ bralo, neki Senožečani mraknenje sonca gledali. Vidiyo se pa tudi mesta Gorica, Oglej, Pirana; temu mestu bližnji svetilnik (Leuchthurm) in pri jasnim nebu z dobrim daljnogledam tudi Benetke, od kodar terjak dobivamo tolažbo za nepokojne otroke. Dobro bi bilo, ako bi bilo mogoče z njim tudi odrašene nepokojnežeto-

Schönberg-u na Marskim za predivo, — A. Steinböck, posestnik olejne v Št. Jurju v zgornji Austrii, za laneno olje, — Štefan Tandler v Zinnwaldu poleg Toplic na Českim za lesne in slamne nitke za pletnino, — godivnica prediva v Ullersdorfu na Marskim za predivo, — bratje Verza v Milani za svilo.

(Častno omenjeni so bili:) Janez Bachrich na Dunaji za pripravljeno gobo, — C. J. Malvieux, velki tergovec v Peštu, za ogeršično olje, — G. B. Mattiuzzi v Varmu na Friulskim za sirovo svilo, — N. Panna in J. Alexis v Kronstadtu na Erdeljskim za volno, — Rotsch in Reichel v Gradcu za Štajarske tkavne kartače, — August Scola v Lincu za svilo, — Izak Senigaglia v Palmi na Friulskim za sirovo svilo, — g. Steiner in sinovi v Bergami za svilo, — Olivier grof Wallis, grajšak v Kolesovcu na Českim, za volno.

(Dalje sledi.)

O zadevah poglavnih ljudskih šol na Krajskim.

Pred sabo imamo navod, kako naj v poglavnih ljudskih šolah Krajskiga úk za úkam sledi, ki ga je pod naslovom „Entwurf eines Lehrganges für die Hauptschulen im Kronlande Krain“ nadzornik naših ljudskih šol g. dr. Močnik na svetlo dal za voditelja učenicam. Odkritoserčno rečemo, da že dolgo smo pričakovali, kdaj se bo kaj naš g. nadzornik ljudskih šol oglasil, djansko zvediti njegove namene o šolstvu, njegovi skerbí izročnim; — prebravši omenjeni navod sedaj z veseljem povemo, da je delo velike velike hvale vredno. O pomanjkljivosti naših po starim kopitu osnovanih ljudskih šol ni dvombe več; zagovorniki njih le prazno slamo mlatijo. Ako se pa ljudskim šolam nekdanje baže pomanjkljivost očita, se ne krivičijo zavoljo tega možje, katerim je bilo poprej nadzorništvo šol ali učenje izročeno, ampak le stara sostava (System), po kateri so vsi ravnati mogli, čeravno so vidili, da, kar je bilo pred 50 leti dobro, ne more več danes dobro biti. Zato vsak prijatelj šolstva radostno sprejme po slavnim ministru grofu Thun-u vpeljane važne poprave ljudskih šol, zlasti če so tako izvestno osnovane, kakor jih vidimo v g. dr. Močnikovim „navodu“, ktero zamoremo po vsi pravici mojstersko delo imenovati. Od stopinice do stopinice je tu za vse 3 razrede (klase) na poglavnih (mestnih) šolah učenicam lepo pot pokazana, kako naj napredujejo od maliga do višjiga. Nar imenitnišimu nauku ljudskih šol, namreč rečnimu nauku (Anschauungsunterricht) in vajam govorstva in mislivnosti je v tem navodu kaj lepo pot pokazana; vse se veže organiško, vse se vjema soglasno.

(Konec sledi.)

Národní starice.

Sedemnajsti list.

Ljubi moj Jože! Danes in še zanaprej v enem listu Ti bom od Metulj govoril, ktere so Rimljani „Metulum“ imenovali. Metulum Metulje, za Oglêjem (Aquila) po velikosti nekdanj prvo mesto, jestalo v današnji Obloški fari, tu kjer je zdaj vás Metulje ali Metljè, to je, od podfarne vási eno uro dalje proti Ložu. Da so nekdanje Metljè tukaj bile, ne pa kjer je Metlika, ti bom lahko dokazal:

1. Metulje so bile, kakor zgodopisnik Strabon z več družimi terdi, v Zapodji, in ravno v nekdanjem Zapodji še dandanašnji vás Metljè stoji, okoli ktere rimske denarje in druge take spominke najdujejo. Metlika stoji pa v nekdanji Panonii.

2. Metljè pravi Appian je poglavito mesto Zapodov in leži verh ene obrašene gore na dveh gričih

(tumulis), ktere posrednja dolina enega od družega loči. Ravno na gorskej ravnini okoli Oblok so semtertje griči najpripravniji za tako streljanje in bojevanje, kakoršno je nekdanj bilo. Metljè so bile na dveh gričih, na nižjem je stal var ali zbornica ali hiša starašinstva. Dandanašnji se temu griču Tlačica pravi; veči grič, ki zraven stoji, se pa Tlaka imenuje. Daje Tlačica zapušeno seliše, se še zdaj po tem pozna, ker je okoli in okoli pri verhu lepo vglajena, po verhi pa lepo zravnaná, kar, kakor si je misliti, ni po natori tako lepo narejeno. Na tej ravnoti je lahko stalo veliko poslopje. Od Metlike se ne more reči, da verh ene gore leži, na kateri so griči.

3. Pri Metljah so bile globoke vode. Flor pravi, da si je vojak v strahu zavolj vodá in sovražnikov pomišljeval, in da mu je Cesar škit iz roke zgrabil, ter prvi pred četo šel. — Ljudje po slišanju pripovedujejo, da je bilo na Resji in dalje proti Metljam jezero, ktero se je ob svojim času dalje preselilo in pri Ložu nastopilo. Ložko jezero je imelo tako preseljevanje do svojega velicega prostora, ki je od nekdanj blizo današnje Cerknice. Da je okoli Metuljskega vara jezero stalo, kažejo suhi lijaki, ki so po dolini okoli Tlačice, in ki so nekdanj vodo točili iz tal kviško. Na enej strani je sêdlo, ktero je utegnili li včasih ob povodnjah pod vodo skrito biti, in ktero je vezalo varsko gradiše z drugim suhim svetam. Čez to sêdlo je menda bil most, po katerim so Rimljani turne do varskega ozidja porivali. Nad tem sêdlam si je vojak, strašen od vodá in sovražnikov, pomišljeval. Res je, da so tudi pri Metliki vode; pa Kolpa, Kropa in Lahinja bi sovražnikov ne zadrževale posebno, zlasti ker se tudi po suhem lahko v Metliko pride. Toliko za danes.

Tvoj stari prijatelj Benkov Tone.

Slovansko slovstvo.

Slavni Vuk Štefanovič Karadžić je razglasil, da v Jermenski tiskarnici na Dunaju se vnovič natiskuje Srpski rečnik, ki bo memo perviga natisa z 20000 novimi besedami pomnožen. Kakor so v prvi izdaji pri različnih besedah opisani običaji in misli naroda slovanskiga in so tu in tam dodane narodske pripovedke, tako bo tudi v tem 2. natisu, kjer bojo tudi nove besede v nemški in latinski jezik prestavljene. Cela knjiga bo obsegla 55 velicij pól; čez 40 jih je že natisnjenih; do konca tega leta bo delo gotovo. Veljal bo rečnik v avstrijskih deželah 6 gold. v bankovcih. Naročiti se zna do konca tega leta; naročivne pisma se franko pošiljajo g. izdatelju na Dunaj na „Landstrasse am Heumarkt Nr. 517 in Wien“. Iména naročnikov se bojo natisnile. Priporoči se ta besednjak živo vsim Slovincam, katerim je znanje lepoglasniga serbskiga jezika mar.

Novičar iz slovanskih krajev.

Na Veprincu. J. V. V Istrii je letošna letina slaba: grozdja je bilo okolj morja malo, više gori nekaj več; pa ni moglo dozoreti, ker je jelo poprej gnjiti. Bolje vino deržé vedar po 5 gold., špud, 52 verč, pa po 6 gold. Korún zlo gnije; zelnih glavíc bo po Učki malo, répe in korenja nekoliko več. Marúna (kostanja) je bilo niže pri morju več in lepjega, više v gori ga je megla opalila; naj lepšega cenijo po 6 gld. cent. Drugega sadja letas tukaj ni bilo nič; smokve (fige) so opreteklih zimah mnogo pozeble; samo oljke lepo kažejo. Ljudsko zdravje je prav dobro; ali zebe že tudi nas, ker je 5. t. m. sneg blizo do morja padel.

Xp. Iz Verkove pri Lutomeru. (Konec.) Še enkrat se vernem v Lutomer, znamenit teržic, v kterem in krog kterega slovenski narod biva, kterega pa

Oj! horvatske krasne gore!
Jeli svet kaj lepšeg' zmore?
Ve ste očém svojim mile
Nekdaj perve se odkrile!

Krenuvši s pogledom bolj proti severu ti se oko odtergati ne da od prijazne štajarske poljane, ki se tja do Maribora preteže. Očém se na ravnost proti severu nastavi hribovito Krajnsko, čigar krona, ponositi Triglav krati daljni pogled. Na zapadu se Istria, ko sonce vzhaja, lepo viditi da.

Na tej gori pravi pripovedka, je bila zlobna (huda) jama. Kadar koli bi se bilo *) k hudimu vremenu pripravljalo, bi bila megla iz te jame vstajala in se v siv oblak spremenjala, iz kteriga bi se bilo potem bliskalo, gromelo in toča pod bliskom, gromom in treskom vsuvši se bi bila proti izhodu tja do Slavonie poljane in gorice pokončala. Ko se bi ta skončavna uima 7 let zaporedoma ponavljati jela, bi bilo Krajncem in Horvatom na misel prišlo, na rečenej gori sozidati cerkev s. Frančišku Ksav. v čast. Veliki oltar bi bili postavili verh obokane jame, iz ktere, Bog bodi z nami! bi bil zmaj (pozoj) zijal, blisk, grom in točo bljuval. Ondi bi bili nastanili duhovna, kateri je pred s. Frančiškom vsaki dan dar s. maše daroval. Na to bi gora mirovati jela in od tod bila mirna imenovana. (Letos se je tega imena jako nevredna izkazala). Benedikt, 14. papež tega imena, bi bil v bratovščino sv. Frančiška dovolil, obdarivši jo z velikimi odpustki. Na to bi se bila bratovščina ta ne le med niskimi ljudmi, temuč tudi med visokimi zaplodila; celò cesarica Maria Terezia bi bila veliko zaupanje stavila na s. Frančiška na tej gori, in pisala, da bi jo v to bratovščino zapisali in jej dali na znanje dolžnosti, ki so bratom opravljati, poslavši zagovorno (obljubno) tablico cerkvi. Na tej tablici leži moška oseba na postelji, poleg nje pa sedi gospá starosti srednje. Sém bi vervele iz vsih bližnih far procesie, osebito spomlad, kadar bi se poljske in gorske maše tu overševale. Černomeljska jih opravlja še dan današnji. — Prosveta 18. veka je te praznovanja zatèrla, kakor tudi romarjev število grozno umalila. Le enega romarja bi si pisatelj tega močno sém želel — Koseskiga! Ko bi slavni pesnik „visoke pesmi“ prišel poletin dan, ter šel v nedeljo rano na goro, kadar na sveto jutro po spo-dej ležečej okolici zvoní, od kodar, če veter vleče, skladno soglasje od blizo 50 cerkev na ušesa doní, in kadar priplava žarko sonce na zreniku iz Slavonie in prežene merklo tamo, se kaže v svojem lesku pozemljsko veličastvo in nezmerno moč Tistega, ki je rekel: „bodi“ in je bilo. Ko bi nam slavni mojster čute, ki bi jih njegovo blago serce o tisti dobi čutilo, v krasni pesmi razodel, gotovo bi bila pesem „visoke pesmi“ vredna!

Kobe.

Národske staríce.

Osemnajsti list.

Ljubi moj Jože! Ko sim zadnjikrat govoril o tem, kje so bile Metulje, naj Ti danes povém še od Metuljskega razdjanja.

Okoli 3000 oboroženih in serčnih Zapudskih mladencév je odganjalo cesarja z njegovimi četami od Metuljskega ozidja, kterega je oblegal. Ko so Rimljani zasip napravljali, so jim Metuljani noč in dan semtertje tekaje nagajali, in iz zidov s svojimi vojskimi orodji, ktere so bili iz Mutine dobili, jih silili od delječ ostajati. Vojskino orodje so bili pa Metljani dobili v tistej vojski, ki jo je Brut zoper Antona in cesarja pri Mutini ali Modeni na Italianskem imel. Menda bi bilo bolje zadeto, ko bi rekli, da so bili

*) Vezni pripovedni način je med belimi Krajnci sploh v rabi.

vojskino orodje od Monečanov (lat. Monetienses ali Monetiani namest Mutinenses, Mutiniani) dobili. Mone-tium je bilo ilirsko mesto, Mutina je pa delječ od Metulj.

Ko so Rimljani Metuljsko ozidje razsípali, so Ilirci od znotraj druge ozidja (propugnacula) delali, in terpljenja trudni so za te poskakali. Sovražnik je zapušene ožidja vzel, in kar je bilo požgati mogoče, je požgal. Sicer je pa dvojin zasip okoli naredil, od kteriga je potlej štiri mostí do ozidja napravil. Ko je bilo vse v redu, je cesar ukazal nekterim na drugo plat mesta iti, da je v tem obležence narazen spravil. Druge izmed svojih pa opominja po mostéh do ozidja hiteti. Med tem je iz verh enega turna, iz kterega je bil most na ozidje spušen, zvesto gledal kaj se godí.

Zapudi pritekó nasproti tistim, ki se na ozidje spravljajo, drugi pa zadaj nastave napravljajo. Ko Metljani dolge mostí s sulicami odrivajo, začnejo veselja čedalje bolj vrišati. Pervi in drugi most na kup telebi, ko se tretji podere, so se začeli Rimljani jako bati; nihče si ne upa na četrty most iti. Cesar jih začne z turna ostro zmerjati, in ko jih tudi s tem ni mogel na vojsko spodbosti, vzame škit in po mosti naprej teče. Za njim pritečejo vojvodi Agrippa, Hieron, Luci in životar Jolas. Samo ti štirje in nekteri škitonosi so na mostu. Ko je sam cesar po mosti čez prišel, je vojake sramota obšla, in v trumi se za njim vderó. Od tega je bil most preveč obtežan in se je poderl, in večidel mož je na tla padlo. Nekteri so v tem poginili, drugi so se močno pohrunili. Cesar je bil na desno golen in na obe roki ranjen, vender je šel spet v turn in za njim nekteri konsulari. S tem je hotel spričati, da je še ohranjen; bal se je, da bi med tem od njegove smerti kak hrup ne vstal, ali da bi si sovražniki ne mislili: pobegnil je. On da nov most spet z turna vùn narediti, kar je Metuljane posebno prestrašilo. Vidili so, da imajo vojsko s človekam nepremagljive serčnosti. Drugi dan so poslance k njemu odpravili, in mu, kakor je terjal, pet sto porotnikov dali; tudi so sprejeli posadko, in ji višji grič izročili; sami so pa vsi šli na nižji grič. Ko posadka k njim pride, terja, da naj orožje odložé. Na to so z nepokojnem sercam svoje žene in otroke v hišo starašinstva zaperli, posadko sprejeli, zraven pa Rimljanam zaterdili, da, ako si letí upajo kaj posebnega z njimi ravnati, bodo ta kraj zažgali in Rimljane kot brezupni napadli. Po tem naznanilu so prišli iz nižjega griča vkupaj na višji. Posadka je pa na to koj hišo starašinstva ali var na nižjem griču zažgala. Skorej vsa Metuljska mladost je z orožjem v boji popadala. Ki niso bili za nobeno rabo, so večí del zgoreli, in tudi mesto je do čistega ogenj pokončal, tako da ni od tega mesta nič sledú ostalo, da si je bilo ravno veliko. Ko so bili Zapudi v Metuljah premagani, so se, kar jih je bilo še drugod ostalo, sami cesarju podali. Tako so Zapudi, ki so čez planine stanovali, tačas pervikrat rimski jarm nosili. — Vedno tvoj stari prijatelj Tone.

Jugoslavenska književnost.

V Gradcu je ravno sedaj na svitlo prišla „Zora, jugoslavenski zabavnik za godinu 1852, od Radoslava Razlag-a i Ivana Vinkovic-a“, ktera se bo prijatlam noviga, dosihmal še neznaniha jugoslavenskiga jezika močno prikupila po sostavkih v tako imenovanim jeziku „sloge in vzajemnosti“ pisanih. Ker v taci „vlastimilih“ namerah „vlastenci“ ne gledajo toliko na „sadržaj“ in notranjo ceno sostavkov, kakor na obliko „složniga“ jezika, jim bomo gotovo nar bolje vstregli, ako nektore verstice iz „svršetka“ povzamemo, v kterih „Zora“ sama govori v lagleje sporazumenje svojih prijatlov takole: